

Titel: Den Christelige Haandverks-Svend; Tilligemed en Fortale, som er stilet til Mestere, Herrer og Hosbonder, [...] nu paa Dansk oversat.

Citation: "Den Christelige Haandverks-Svend; Tilligemed en Fortale, som er stilet til Mestere, Herrer og Hosbonder, [...] nu paa Dansk oversat.", i *Luxdorphs samling af trykkefrihedens skrifter 1770-1773: Række 2 bind 24*, A.F. Stein, 1770, s. 1.
Onlineudgave fra Trykkefrihedens Skrifter: https://tekster.kb.dk/text/tfs-texts-2_024-shoot-workid2_024_013.pdf (tilgået 20. april 2024)

Anvendt udgave: Luxdorphs samling af trykkefrihedens skrifter 1770-1773: Række 2 bind 24

Ophavsret: Materialet er fri af ophavsret. Du kan kopiere, ændre, distribuere eller fremføre værket, også til kommercielle formål, uden at bede om tilladelse.

[Læs Public Domain-erklæringen](#)

Den Christelige Haandverks-Svend Tilligemed en Fortale,

som er stilet til

Mestere, Herrer og Hosbonder,

efter

Forlangende udgivet

af

C.H.V. Bogaßki

og

nu paa Dansk oversat.

Kiøbenhavn, 1770.

Trykt hos August Frid. Stein, boende i Skiedenstrædet og findes hos hannem til Kiøbs.

2

3

Forfatterens Fortale.

Da jeg efter christelige Venners Forlangende har udgivet en og anden Tractat for særdeles Personer og Slags Folk: saa følger nu ogsaa dette nærærende Skrift under den Titul: den christelige Haandverks-Svend. Derudi har jeg først viist, hvorledes og i hvilken Orden en Haandverkssvend bliver først en ret Christen, og dernæst bliver viist, hvorledes saadan en og skal føre et ret christeligt Levnet, og vise sig ret christelig i sin Stand og Kald, i sit hele Levnet og Vandel, følgelig med rette kan kaldes en christelig Haandverkssvend. 2

4

Forfatterens Fortale.

Dette Skrift er vel fornemmelig skrevet for Haandverkssvende; men da den hele Saliggjørelses Orden indeholdes derudi, og den Vey deri bliver viist, som alle maae gaae, der vil blive salige: saa kan og andre Personer under guddommelig Velsignelse med Nytte læse og bruge samme. Men i Særdeleshed vil det være nyttigt saavel for Mestere og Herrer, som for Svende, naar de ikkun ville læse samme med Opmerksomhed.

Mestere og Herrer har jo og fordum været Svende og Tienere, og da har vel ogsaa mange af dem giort og drevet det saaledes som deres Svende og Tienere nu omstunder gjøre, og de har maaske vel endnu ikke ret erkiendt deres Synder, og altsta endnu ikke omvendt sig til HErren: Da nu dette Skrift indeholder en Prøvelse efter de Ti Guds Bud i sig, saa ville Mestere og Herrer gjøre meget vel i, om de ogsaa nøye prøver sig derefter og betænker, i hvilke Synder de tilforn har levet, og maaskee endnu lever udi.

Der er og i dette Skrift blevet viise, hvem der er en sand Christen, og hvad en sand Christen er, hvad der hører til den sande Christendom, og hvorledes man stak og maae

5

Forfatterens Fortale.

blive en ret og sand Christen, hvorledes man skal blive salig, hvorledes man nemlig grundig skal omvende sig til Christum, hvorledes man efter Christi Ord og derpaa gjorde Eed maae blive nyefødt, eller som Christus og siger, blive født Aand af Aand, og salvet med den Hellig Aand. Derfor maae Mestere og Herrer nu ogsaa prøve sig derefter, om de og engang ret grundig i Bod og Troe har omvendt sig til Christum, og ere blevne forenede og komne i Samfund med Christo; om de og ere blevne ret nyefodte og gandske andre Mennesker, end de ere af Naturen; thi Troen gjør os jo, som Luther siger, til gandske andre Mennesker af Hierte, Mod, Sind, og alle Kræfter. Til denne grundige Omvendelse, Hiertets Forandring og nye Fødsel er ikke nogen blot udvortes Fromhed og Ærbarhed tilstrekkelig; ney! Hiertet, Hiertet, det Indvendige, det Indvortes maae blive forandret, og os maae gives et nyt Hierte, en nye Aand. Hvilket vel endog mange Mestere

og Herrer ikke engang har ret betænkt, meget mindre erfaret, og derfor i det mindste hvad Hiertet angaaer endnu ere de gamle Mennesker, de tilforn har været som Svende eller Tienere, om de vel endog ikke ere blevne verre, lad være at de har antaget et udvortes 3

6

Forfatterens Fortale.

bedre Skin. De kaldes Mestere og Herrer, ere til deels heller ikke meere unge, og skulde altsaa vel bedre vide og forstaae, end Svendene og Tienerne, hvad der henhører til den sande Christendom og til den nye Fødsel; men de ere tildeels ligesaa uvidende og uerfarne søm Svendene. De kan vel efter deres Profession være duelige og velskikkede Mestere ja Kunstnere, som forstaaer deres Sager got, men om aandelige Ting har dog ikkun liden ret Forstand, lad være de endogsaa som Mestere og Herrer mere beflitter sig paa en ærbar Vandel, og om Søndagen forsømmer ikke den udvortes Gudstjeneste, gaaer vel endog tildeels om Mandagen i de offentlige Bedetimer, men ikkun til den Ende, at HERren desto meer i de øvrige Dage skal velsigne dem i Deres legemlige Næring. Altsaa har de ved Deres Mesterskab og Duelighed dog liden Indsigt i aandelige Ting til deres Sieles Beste og Salighed. Nicodemus blev jo dog ogsaa kaldet en Mester og Lærer i Israel, der endog skulde være en Mester i Skriften i aandelige og guddommelige Ting, men han vidste og forstod ikke, at han og endnu først skulde fødes paa nye og blive et gandske andet Menneske, og hvorledes det skulde gaae til, hvorfor Christus sagde til ham: er du en Mester

7

Forfatterens Fortale.

i Israel og veed ikke det? Han betydede ham Igienfødselsens Nødvendighed med en dobbelt Eed, og sagde Joh. 3, 3. Sandelig, sandelig, jeg siger dig, uden nogen bliver født paa nye, da kan han ikke see Guds Rige. Og i det 7 V. siger han atter: det bør eder at fødes paa nye. Hvad der nu af Christo er blevet sagt til denne Mester i Israel, til denne Lærer, det maae nu og alle Mestere og Herrer sig lade være sagt, som endnu ikke har erfaret nogen grundig Omvendelse, Hjertets Forandring og nye Fødsel. De maae ikke længer behielpe sig med deres blotte udvortes Fromhed og Gudstienstlighed, og trøste sig derved; thi Nicodemus var jo og udvortes from og gudstienstlig, ja han var endog en Lærer og Skrifteklog, og til sin Tid vel en af de beste Lærere, som og kom til den HERre Jesum om Natten, og vilde lade sig undervise af ham, og følgelig var allerede bekymret og sørgede for sin Siel, og dog betydede JESUS ham med stor Alvorlighed og Eftertryk, at ogsaa han endnu maatte fødes paa nye, og endnu blive et gandske andet Menneske. Han henviiste ham og til Forbilledet Kobberslangen, hvorledes de Israeliter, som vare bidte af de gloende Slanger, naar de følte deres dødelige Bid, og saae, 4

8

Forfatterens Fortale.

da allerede saa mange vare døde, troende op til den opreyste Kobberslange, og derved bleve lægte og bleve ved Live. Dette Forbillede peger Christum der og skulde ophøyes paa Korset, paa det at alle de, som bodfærdig og angergivne føler deres dødelige Bid af den gamle Slange, men seer troende op paa Christum, skulde og læges ved Hans Saar, og ikke døe, ikke blive fortabte, men have det ævige Liv. Og i denne Orden skulde de just blive fødte paa nye og gandske andre Mennesker. Vil altsaa en Mester og Herre og blive lægt og helbredet paa sin Siel, og ikke døe og fortabes, men blive salig, saa maae han ogsaa først med sand Anger og Omvendelse ret føle det dødelige Slangebids, den Syndegift, som er i hans Hierte og i inderlig Begierlighed, Hunger og Tørst efter Naade og Synds-Forladelse see troende op til Christum paa Korset, og ved samme troende Syn faae den korsfæstede Christi Naade, Synds-Forladelse og den Hellig-Aand, og saaledes i denne Orden ved den Hellig Aands Salvelse ogsaa blive en ret Christen eller igienfødt, og saaledes ogsaa bevise sig som en ret christelig Mester og Herre, som ikke mere lader den gamle Adam, det gamle Menneske, det onde Kiød med sine Lyster og Begieringer

9

Forfatterens Fortale herske og være Mester i sig, men lever ret i Aandens nye Liv og Væsen.

Det er nu uomgængelig fornødent for enhver Mester og Herre, som vil redde sin Siel og blive salig. En maae da være en nok saa stor og duelig Mester og derhos være nok saa gammel, samt efter det blotte Vidende og Kundskab erkiende nok saa meget got og kunne tale derom: saa maae han dog og endnu omvendes og blive som et Barn, og blive et gandske andet Menneske, om han endog selv var en Lærer; ligesom Nicodemus, der ogsaa var en Lærer, siden endda er bleven gandske anderledes; thi da han først af Menneskefrygt ikkun kom til JEsu om Natten, saa er han siden bleven saa forandret og bestyrket, at, omendog alle Disciplerne flyede, saa bekiendte han sig dog offentlig ved høy lys Dag for en JEsu Discipel, og tilligemed Joseph af Arimathia tog ham ned af Korset og begrov ham; hvorved han tillige fordømte det hele store Raad, alle hans Colleger, som høyst uretfærdige Dommere; det var en stor Forandring.

Er nu saadan en grundig Omvendelse, Hiertets Forandring og nye Fødsel fornøden 5

10

Forfatterens Fortale.

for enhver Svend og Tiener: saa er den jo og saa meget meer fornøden for en Mester og Herre. Thi er denne Hjertets Forandring, Omvendelse og nye Fødsel ikke gaaet for sig i ham, saa kan han ikke ret gudelig forestaae sit hele Huus, sin Hustrue, sine Børn, Svende, Tienere eller Læredrenge, og han skal dog som en Huusfader i sit Huus lyse for dem alle og foregaae dem alle med gode Exempler. Ja, er han ikke grundig omvendt, saa vil han vel endog med allehaande Uretfærdighed og andre Synder give sine Huusfolk, Hustrue, Børn, Svende, Tienere og Læredrenge mangen Forargelse, at de og gaaer paa saadanne Veye, og gjøre ligesaaledes med, som han gjør, og at altsaa Uretfærdighed og saa mange andre Synder bliver ret forplantede fra en Slægt til den anden, og immer videre udbredede.

Hvor forsynder sig ikke ogsaa mange med Fylderie; thi mange har den onde Vane, at de næsten hver Aften sidder paa Ølbænken, og det er ligesom de ikke kunde leve vel, naar de ikke hver Aften eller vel ogsaa undertiden om Dagen kommer i Øll-Brændeviin- eller Vin-Huse, og mange gjøre det saa slem, at de kommer meget sildig beskienkede og tum-

11

Forfatterens Fortale.

lende hjem. Dette seer og hører da nu Børnene og Huusfolkene. Der er jo er hesligt og vederstyggeligt Spektakel baade for Gud, alle hellige Engle og Mennesker, og giver stor Forargelse. Saadan Forargelse, som man giver med Uretfærdighed eller Fylderie og Trette, Klammerie og andre Synder, er den allerverderstyggeligste Synd, efterdi man derved ikke allene synder for sig selv, men gjør endog, at andre synder med, som man dog meget meer skulde afholde og bevare fra Synd. Derfor raaber Jesus to gange Vee over alle dem, som giver Forargelse, og siger Matth. 18, 7. Vee Verden for Forargelser! thi det er fornødent, at Forargelser skulle komme; dog vee det Menneske, ved hvilket Forargelse kommer. Og foran i det 6te Vers siger han: Men hvo som forarger en af disse Smaa, som troer paa mig, ham var det bedre; at der var hængt en Møllesteen om hans Hals, og han var sænket i Havets Dybhed.

Mange Mestere ere vel ogsaa rette Mestere i Uretfærdighed, og vide og forstaae ret mesterlig at forfordele og bedrage Folk, og det lærer deres Huusfolk, Hustrue, Børn og Svends og Læredrenge af, dem, som et

12

Forfatterens Fortale.

Haandverk, ret ligesom at saadan Uretfærdighed hørte til Haandverket, til Kiøbmandskab eller til andre Haandteringer og Professioner, ja ligesom at en Profession og Handelskab ikke ret kunde drives uden saadanne Kunstgreb. O hvor mange ere saadanne Professions-Synder, i Særdeleshed og ved Kiøb og Salg med falsk Maal, Vegt og Alen, eller ved Vahrenes Blanding og Forfalskning. Og alle saadanne Kunst- og Mesterstykker bliver dog ikke erkiendte og anseete som Synder.

Ja, naar en Mester og Herre ikke af Hiertet omvender sig til HERren, saa kan han ikke allene ey give sine Svende eller Tienere noget got Exempel, eller være behielpelig til deres Omvendelse, men han vil vel endog hindre de Svende, som har omvendt sig eller ville omvende sig og frygte HERren, og vel ret hade eller endogsaa slaee dem, hvorpaa mig i disse Dage er fortalt et Merkværdigt Exempel, som først fornylig er skeet: en from Møller, som af Hiertet har omvendt sig til Gud, og derfor heller ikke tager og tolder meer end som er lovligt og fastsat, og ingen Uretfærdighed meer begaaer, vil nu heller ikke lide og fordrage, at hans Møllersvend

13

Forfatterens Fortale.

tager meer og gjør Uret. Og da denne ikke vilde afstaae fra sin Uretfærdighed, saa taledede han ham meget alvorlig til, og truede ham endogsaa med Straf. Møllersvenden gik derpaa bort fra ham, men tog dog ogsaa et Slagt sin Samvittighed bort med sig, og vil derfor hos en anden Møller, som han kom i Tieneste hos, ikke meer gjøre det saa slemt, som han forhen havde gjort hos den fromme Møller. Men dette vilde denne uretfærdige Møller ikke fordrage og lide, og derover endog tilsidst straffer ham derfor. Da slaaer denne Møllersvend i sig og tænker: Hiin fromme Møller truede mig med Straf, fordi jeg havde stiaalet, og denne onde uretfærdige Møller straffer mig, fordi jeg ikke stielers nok. Jeg vil altsaa rive mig løs fra al Uretfærdighed, og af gandske Hierte omvende mig til HERren, hvilket han og virkelig har sat i Verk. Hvor høyt og viidt stiger dog Ondskab og Uretfærdighed, at man endog straffer den, som ikke saa modtvillig vil synde og gjøre Uret. O hvilken stor Synd er det, da man ikke allene ey selv trænger ind i Guds Rige, men endog afværger og forhindrer, ja ydermere straffer dem, som ville komme derind. Det er altsaa høyst fornødent for mange Mestere og Herrer, at de i Tide omvender sig til HERren, og selv med

14

Forfatterens Fortale.

Alvorlighed kæmper at gaae ind i Guds Rige, thi ellers ville de jo immer og bestandig, saa viidt det staaer til dem, endogsaa hos andre hindre Guds Rige og Ord, og vi skulle dog alle, vi maae være hvem vi ville, formere Guds Rige: Hvad Christus haver gjort og lært, der skal vi gjøre og lære, at HERrens Rige kan blive formeert, til hans Lov, Priis og Ære.

Derfor skulde enhver Mester og Herre, enhver Huusfader i sit Huus og i sit hele Levnet og Vandel være en Guds Riges Formerer og Befordrer, og jo ikke forhindre samme, ikke gjøre Jorden unyttig, ikke som et ondt Træe forhindre de andre Træer i Guds Have; thi da vil han føre sig en forskrekkelig Dom paa Halsen, og det kunde ogsaa snart hedde om ham: Hug det af, hvi gjør det Jorden unyttig. Men lever en ogsaa længe, og afstaaer dog ikke fra sine Synder, saa bliver han dog endelig tilsidst omhugget i Døden og kastet i Ilden. Og hans Synde-Vinding skal ikke engang blive til Velsignelse for hans Efterladte, men hensmelter og forsvinder ofte, førend man forseer sig dertil.

15

Forfatterens Fortale.

Tvertimod, hvilken Velsignelse skulde en Mester og Herre, eller en Huusfader have, naar han først grundig omvendte sig selv, og derpaa ogsaa foregik sin Hustrue, sine Børn, Svende, Tienere, Læredrenge og andre sine Huusfolk med got Exempel, faderlig formanede alle sine Huusfolk som en ret christelig Huusfader og Husbonde, bad for dem og med dem, og ellers ogsaa i sit Kald og Stand, i Handel og Vandel gav dem alle et got Exempel, og lod hans Lys skinne, følgelig ogsaa med Ord og Levnet anførte andre til det gode og anviste dem til Retfærdighed. Naar saadan en først alvorlig selv tragter efter Guds Rige saa skal han erfare, at alt det fornødne skal endog i det Timelige tilfalde ham, og hans Bøn, hans Velsignelse skal og visselig hvile paa hans Børn. Han skal gandske vist efterlade sig en vedvarende bestandig Velsignelse. Og hvilken Naadeløn har han hisset at forvente i den evige Herlighed. Paa denne Maade skulde han og gandske vist, omendskiønt han ingen offentlig Lærer var, immer og ævig lyse og skinne som Solen og Stierne. Thi christelige Huusfædre ere dog gode Lærere og Præster i deres Huus, ligesom ogsaa Luther siger: at en Huusfader skal være en ret Bi-

16

Forfatterens Fortale.

stop i sit Huus. Han siger: Abraham hav de et Guds Huus og Kirke i sin Hytte, ligesom i nærværende Tid enhver from og gudelig Huusfader underviser sine Børn og Huusfolk i Gudelighed og lærer dem Catechismus; derfor er saadant et Huus en ret Skole og Kirke, og en Huusfader er en Biskop, Præst og Sogneherre i sit Huus. En christelig Huusfader vil derfor ogsaa holde en ret Huusstole og Huuskirke i sit Huus, og derved hielpe de offentlige Lærere at trekke Garnet og lette deres Embede, hvilket jo er desto mere fornødent, da de fleste Huusfædre og Huusmodre alt for ofte gjøre det offentlige Lære. Embede megen Hindring. Thi naar Børnene endogsaa enten i Skolen eller i Kirken, i Prædiken eller i Catechisationen, eller ved Tilberedelsen til den hellige Nadvere, hører meget got, og bliver vel ogsaa kraftig bevægede, men kommer hiem og seer og hører noget gandske andet af deres Forældre, seer saa megen Uretfærdighed at udøves, eller hører dem at bande, skielde, sværge, tage Guds Navn forfængelig, seer og hører ogsaa Forældrenes Uenighed, Trette og Strid, eller at Faderen er hengiven til Fylderie, ja mangel gang ogsaa Moderen, som endda er stammeliger: saa gi-

17

Forfatterens Fortale

ver alt dette stor Forargelse, og derved bliver meget snart og strax igien den Sæd af Guds Ord Qvalt, som er udsaaet i Børnenes Hierter, følgelig Frugten og Virkningen af Lære-Embedet meget forhindret, og altsaa nedbrudt igien hjemme, hvad der er blevet opbygget i Kirken eller Skolen. Men ret christelige Huusfædre gjøre det gandske anderledes; de erindrer Børnene i deres Huuskirker og Bedetimer eller og paa andre Tider om det, som de har hørt og lært i Kirken og Skolen, saa og repeterer Prædiken og Børnelærdommen med dem, og indskierper dem alting bedre, og altsaa paa alle Mander søger at befordre og bestyrke det gode, som er kommet til Børnenes Hierte, og saaledes ere Prædike-Embedets troe Medhielpere. Saadanne troende Huusfædre følger ogsaa derudi den troende Abraham, om hvilken Gud HERren siger, I Mos. B. 18, 19.

Jeg kiender ham, fordi at han skal byde sine Børn og sit Huus efter sig, at de skal bevare HERrens Vey, til at gjøre Retfærdighed og Dom, paa det at HERren skal lade det komme over Abraham, som han haver lovet ham. Troende Huusfædre ville ofte foreholde sig de Ord som GUD siger 5 Mos. B. 6,6.7. Disse Ord som 6

18

Forfatterens Fortale.

jeg byder dig i Dag, skal være paa dit Hierte. Og du skal igientage dem for dine Børn, og tale om dem, naar du sidder i dit Huus, og naar du gaaer paa Veyen, og naar du legger dig, og naar du opftaer. Jeg har for nogle Aar siden udgivet et Skrift under den Titul: die christliche Hausschule über den Catechismus (den christelige Huuskoele over Catechismus) I dette Skrift, særdeles i Fortalen, forekommer meget, som Huusfædre har at iagttage, ligesom og min Huusbog ved alle Leyligheder handler om det som forekommer i Huusstanden, og naar christelige Huusfædre anskaffer sig en eller anden af disse Bøger, saa skal de vist have en Velsignelse deraf for sig og sine, og saadan en Bog skulde nok være et got og nyttigt Huusgeraad, hvorved de kunde opbygge deres Huus, ligesom og mange christelige Personer har foræret unge Ægtefolk Huusbogen eller Huusskolen til deres nye Stand. Og naar vi vilde høre til Guds Huus, til Guds Folk, til HERrens rette hellige Samfund og Meenighed: saa skulde vi jo paa alle Maader søge at opbygge os selv og andre, og at befordre Guds Rige og forfremme Guds Sag. Og det skal vi nu saa meget mere gjøre, for desto meer at opbygge og forbedre os,

19

Forfatterens Fortale.

da den barmhiertige Gud af lutter uforskyldt Maade har givet os Fred og Rolighed, og vi ikke formedelst Krig og Feyde bliver adspredte og forhindrede i Guds-Tienesten og HERrens Ords Betragtning, som forhen er skeet. Thi saa gjorde den første Guds Meenighed, hvorom det hedder Ap. Giern. 9, 31. Saa havde da Menighederne Fred over gandske Judæa, og Galilæa og Samaria, og opbyggedes og vandrede i HERrens Frygt, og den Hellig Aands Trøst, og blive formerede. Det skal altsaa hos os være Frugten og den rette Brug af den Fred, vi nyder, at vi opbygger os paa vor allerhelligste Troe, at vi ret opbygger os med Bøn og Guds Ord, og derhos vandrer i HERrens Frygt: saa skal og det tredie følge, at vi ret bliver opfyldte med den Hellig Aands Trøst. Det vil være den rette og beste Brug af Freden, og den beste Taksigelse for Freden; og da skal vi i vores Taksigelses-Fester opbygge hverandre og vandre frem i HERrens Frygt, og vel altsaa glæde og fryde os over HERrens Hielp, og være trøstige og glade, dog ikke efter kiødelig Glæde og Yppighed, men i den Hellig Aand. Thi Meenigheden blev jo opfyldt med den Hellig Aands Trøst og tog ikke deel i den yppige Verdens Glæde.

20

Forfatterens Fortale.

Men hvilken Yppighed gaaer vel ikke for sig ved Fredsfesterne? Bliver de ikke høytideligholdte med megen Fraadsen, Drikken, Springen og Dandsen, med Maskerader, Opera og Comoedier, saa de altsaa derved ikke opbygger sig og vandrer i Guds frygt, men setter ret al Guds frygt bort fra deres Øyne, saa ak Gud vel maae sige: Takker du saaledes HERren din Gud, du galne og daarlige Folk. Men Verden bliver Verden, og den efterlader ikke at være sig selv stedselig. Men HERren opvekker derfor desto meer sine Tienere og sine Børn, at de i Fredens Tid desto mere maae opbygge sig med Ord og Gierning, og vandre i en sønlig Frygt, og blive ret opfyldte med den Hellig Aands Trøst og Glæde, og med den guddommelige Fred. Dertil forhielp os HERren vor Gud for sit Navns Skyld, Amen.

Halle den 14 Febr. 1763. C. H. v. B.

21

Den

christelige Haandverkssvend. § 1.

Vi Mennesker, i hvo vi ere, vandrer alle paa en Vey, som fører enten til Himmelen eller til Helvede, enten til den salige eller til den usalige Ævighed. Altsaa ere vi alle her i Verden ikkun Pillegrime og Reysende, og kan ikkun blive en kort Tid i Verden; derfor skulde jo vel ogsaa enhver ligesom David Ps. 119, 59. siger om sig, betænke sine Veye, eller ret ransage og undersøge, hvorhen hans Vey fører ham, hvorhen han skal komme, naar hans Bey her har en Ende. Ingen bør gaae saa blindt hen, eller paa Lykke og Fromme sikker og ubekymret, og jo ikke immer kuu haabe det beste om sig og sin Vey, men undersøge sit Hierte, og sin hele Vandel og Vey, og ikke slaae sig til Rolighed, førend han gandske vist veed, at han

22

er paa den rette Vey. Thi, han veed jo ikke, hvor snart hans Vey, hans Vandringskab og Pillegrimskab har Ende her i Verden; hvor snart han i Døden maae gjøre det sidste Skridt og saaledes bort herfra, ja saaledes bort herfra, at han aldrig mere kommer tilbage igien i Verden, og altsaa ikke kan forbedre, sin Sag, om den er ond.

§. 2.

Ingen maae da allerede sette det forud, at han er paa den rette Vey til Himmelen; og altsaa ikke uden Grund haabe Himmelen; thi han kunde være paa en Vey, som fører til Helvede. Derfor maae ingen saa ubekymret sige: Jo, vi haaber jo alle at blive salige; thi dette ugrundede Haab har allerede bedraget mange tusinde Mennesker, saa de fulde af saadant løst Haab til Himmelen ere faerne ned til Helvede, i Fordervelsen. Og det treffer endnu immer ind, hvad Salomon siger: Ordspr. 14, 12. Der er en Vey, som synes ret for en Mand; men der sidste deraf er Dødens Veye. Vi vide jo og, at Vcyen til Himmelen er gandske smal, og at de ere faa, som finde den, og endnu færre vandrer paa den indtil deres Ende. Derimod vide vi, at den Vey er bred, som fører til Fordervelsen, og at de ere mange, som vandrer paa den. Og de, som vandrer paa den brede Vey til Helvede, haaber dog alle at komme i Himmelen, og bedrager sig. Altsaa ere de, der bedrager sig ved et falskt Haab at komme i Himmelen, langt flere, end de, som gaaer paa

23

3 den smalle Vey, og har et velgrundet Haab til Himmelen. Ethvert Menneske, og saaledes og en Haandverkssvend maae derfor snart spørge sig selv: Nu hvor staaer det med mig? hvorledes er min Bey beskaffen? er min Vey den smalle Vey, som saa faa finder og vandrer paa, eller er det den brede Vey, paa hvilken saa mange gaaer? Jeg kunde jo langt snarere være iblant de mange end iblant de faa. Gjør jeg det saaledes og lever saaledes, som de mange og de fleste lever og omgaaes; og gjør altsaa alting med: saa er jeg gandske vist ikke paa den smalle Vey til Himmelen, som saa faa finder; saa er jeg gandske vist ikke iblant den lille Hob, iblandt den lille Hiord, som Jesus vil give Riget; saa er jeg gandske vist paa den brede Vey iblant den store Verdens Hob, iblant de Mange, som vandrer paa den, og saa fører min Vey mig gandske vist ikke til Himmelen, men til Helvede, Og hvo veed hvor snart? thi hvor snart, hvor snart kan min Vey løbe til Ende, og mit Vandringskab og Pillegrimskab være ude?

§. 3

Paa sanden Maade skulde nu og alle Haandverkssvende i Tide ret besinde sig, og slaae i sig selv, eller ret betænke det sidste Trin af deres Lives Vandringskab, og holde sig beredte til samme. Thi ligesom alle Mennesker paa forbemeldte Maade maae ansees her som Giester, Fremmede og Reysende: saa har i Særdeleshed en Haandverkssvend, og fornemmelig ved sit Van-

24

4

dringskab fornøden, at ansee sig som en Giest, en Fremmed, en Pillegrim og Reysende. Han er ved sit Vandringskab sielden længe paa eet Sted, men snart hist og snart her, og endelig haster han maaskee til sit Fæderneland, eller derhen, hvor han ellers tænker at blive. I dette hans Vandring skab kommer han næsten paa alle Steder midt iblant Verdens Hob, og er der omgiven med saa mange Mennesker, som mestendeels allesammen vandrer paa den brede Vey, og slet ikke har deres Maal, der Himmelske Klenodie for Øyne Han kommer ogsaa ofte hist og her i stor Livsfare, ja kan endog komme af Dage og miste Livet, enten ved Sygdom eller andre Tilfælde og Ulykke. Altsaa skulde han derfor vel snart i sand Bodfærdighed vende sig til HErren, paa det han dog kunde redde sin Siel og blive salig, ifald hans Pillegrim skab ogsaa pludselige skulde faae Ende.

Men i Særdeleshed er en fattig Haandverkssvend i stor Siele-Fare, og han kan hist og her i fremmede Lande let blive forledet, til at forlade den Evangeliske Religion, naar man maaskee lover ham allehaande Ting, som

befalder Kiødet vel. Eller han kan dog iblant saa mange kiødelig sindede Mennesker, og besynderlig af hans forfængelige verdsligsindede Kamerater blive forført til allehaande Synder, og blive henreven med i Fordærvelsen. Derfor skulde nu vel alle Haandverkssvende ved saa stor Fare at blive forførte, og ved saa mange Forhindringer desto meer an-

25

5 see sig som Pillegrime og Reysende, der skal reyse til Himmelen, og skulde derfor træde paa den smalle Vey, som allene fører til Himmelen. Derfor skulde de tænke: Jeg er paa mine Reyser, og paa mit Vandringsskab. Fortsætter jeg nu og min Reyse og min Vandringsstav til Himmelen? Er min Vandring, min Vandel og min Vey ogsaa den smalle Vey til Himmelen, eller den brede Vey, som fører til Fordervelse?

§. 4

Nu har vel alle Mennesker mange Forhindringer, som ville afholde dem fra at gaae paa den smalle Vey, og at føre en sand Christendom. Men Haandverkssvende har deres besynderlige Forhindringer, som ville afholde dem fra den smalle Vey og fra et retskaffent Væsen og Christendom De har ogsaa mange særdeles Aarsager, som skal bevæge dem til, i Tide at vende om til Christum, og at blive sande Christne. Vi ville nu i dette Skrift vise, hvad der vil hindre og afholde Haandverkssvende i Særdeleshed, eller og saaledes, som alle andre Mennesker, fra at blive rette Christne, og hvad de har derudi at overvinde fælleds med alle andre Mennesker, og noget i Særdeleshed. Men vi ville derhos og erindre, hvad der dog gandske besynderlig skal bevæge og opvekke dem, til i Tide at overgive sig til HERren. Iligemaade skal dem af Guds Ord blive viist, i hvilke Synder de, ligesom andre Mennesker, lever, men endog paa

26

6 hvad for en Maade de endda i Særdeleshed forsynder sig i deres Stand og Kald hjemme, eller paa deres Reyser og Vandringsskab, ja vel og derhos tilskynder og opmuntrer andre til allehaande Synder, og derved gjøre stor Stade. Men ville og see, hvor megen Nytte de kan skaffe for Guds Rige, og være andre til Velsignelse, naar de af Hiertet omvender sig til HERren, hvilke begge Dele billig skal bevæge dem til, i Tide at udvælge den sande Christendom, og at efterfølge Christum deres Frelser, og tiene ham.

§. 5.

Ville de nu kaldes ret christelige Haandverkssvende, samt ogsaa engang komme derhen. Hvor Christus er, og altsaa i Tid og Ævighed være ret lykkelige og salige: saa har de det tiifælleds med alle Mennesker, at de først mane omvem de sig til Christum, og blive forenede med ham, paa det ar de ved Christum kan faae Maade og Syndernes Forladelse, samt ogsaa den Hellig Aand, og blive salvede med Ham. Thi Christne kalde« jo efter Christi Ravn Christne eller Saft „Lede, Det Ord Christus betyder en Salvede, og Christus er bleven salvet med den Hellig Aandtil hans tredobbelte Embede. Da vi nu af ham, af Christo, har Navnet, og kaldes Christne, det er, Salvede, saa maae vi og have den Hellig Aand, og være salvede med ham. Da først kam vi rettelig bære en Christens Ravn, og først da ogsaa føre et christelige Levnet og efterfølge Chri-

27

7

kum Men har vi ikke den Hellig Aand: saa drives vi af Verdens Aand, og vi ere da ingen Salvede, ingen Christne i Gierninger og i Sandhed, men har ikkun det blotte Navn; vi fører da heller ikke noget christeligt Levnet og Vandel, og kan følgelig heller ikke blive salige, men ere og bliver uden den Hellig Aand usalige og fortabte Mennesker, som denne Verdens Aand og Fyrste fører fangne i sine Strikker, og efter sin Villie. Hvor vi gaaer og staaer, gaaer vi i Satans Strikker paa den, brede Vey, paa hvilken han fører os immer videre fort i Fordervelse, som hans Fanger og Slaver. Thi ikke allene den grove Ugudelighed men endog det kiødelige jordiske Verdens Sind er saadan en Satans Strikke. Enhver herskende Synd, om den endog var indvoves i Hiertet, er allerede en skadelig Strikke, hvormed Satan trekker Menneskene i Fordervelse, som der i Særdeleshed heder om de Gierrige, eller dem, der ville vorde rige i Timoch. 6, 9, 10. Men de, som ville vorde rige, falde i Fristelse og Snare, og mange daarlige og skadelige Begieringer som nedsente Menneskene i Ødeleggelse og Fordervelse. Thi Penge-Gierrighed er en Rod til alt Ondt; til hvilken der nogle havde Lyst, fore de vild fra Troen, og have igiennemstunget sig selv med mange Smerter. Hos saadant kiødeligt jordiskt Verdens Sind har vi ikke den Hellig Aand; thi Verden, som Verden, kan ikke annamme den Hellig Aand, og da

28

8 maae vi uden den Hellig Aand blive fordømte med Verden. Har vi ikke den Hellig Aand, Christi Aand, saa ere vi ikke hans; thi Paulus siger Rom. 8, 9. om nogen ikke haver Christi Aand, denne er ikke hans; og saa har vi heller ingen Deel i hans Salighed. Har vi ikke den Hellig Aand, saa ere vi ikke Guds Børn; thi Paulus siger i samme 8 Capitels 14 Vers: Saa mange som drives af Guds Aand, disse er Guds Børn. Ere vi ikke Guds Børn, saa ere vi heller ikke Guds Arvinger, og har intet levende Haab til en glædelig og salig Opstandelse; det

seer vi ogsaa tydelig af dette 8 Capitel, da der heder i det 11 Vers: Men om hans Aand, der opreyste JEsu fra de Døde, boer i eder, da skal den, som opreyste Christum fra de Døde, gjøre og eders dødelige Legemer levende formedelst hans Aand, som boer i eder. Heraf er det tydeligt at see, at ikkun deres Legemer bliver opvakte til det ævige Liv, i hvilke Guds Aand boer. Thi uden Guds Aand, Livets Aand, ligger en i den aandelige Død, og maae endelig døe den ævige Død; thi Paulus siger i der samme 8 Cap. idet 13 Vers. Thi dersom I leve efter Kiødet, skal I døe. Uden den Hellig Aand, som gjør levende, hellig og aandelig frisk og sund, ere vi for GUD ligesom et dødt Aadsel, hans Fiender, og kan ikke tækkes ham. O hvor fornødent er det da, at vi atter faaer den Guds Aand, og

29

9 bliver ved ham nye aandelige Mennesker, eller som Christus siger: fødte Aand af Aand.

§. 6.

Men ligesom del nu er høyst fornødent for enhver, der vil være en sand Christen, en Christen som hører Christum til, som vil være et Guds Barn, en Guds Arving og blive salig, ak han faaer den Hellig Aand igien: saa er det dog og gandske fornødent for en Haandverkssvend i Særdeleshed, at han i Tide antager Guds Aand i sit Hierte, og hengiver samme til hans Bolig; thi ellers kan han som en Haandverkssvend ved saa mange Leyligheder og Anledninger baade hiemme, og besynderlig paa hans Reyser og Vandringskab, til at forsynde sig, immer blive meer forført og besnæret af den onde Verdens Aand, saa at han falder af en Synd i den anden, hans Samvittighed bliver saaret, og der setter sig saa mangan en nagende Orm i samme, der kan engang gjøre ham megen Qvale og Plage; thi han har saa vel paa sit Fødested, som paa hans Reyser og Vandringskab, saa megen Omgang med andre Haandverkssvende, der ingen Gudsfrygt har, og lever i allehaande Synder, og da kan han meget let blive henreven med, saa at han gjør alting med, naar disse gaaer frem i allehaande yppigt Væsen, eller fremturer i Utroskab og Uretfærdighed. Saa er der og saa mangehaande syndige Haandverksskikke, hvorved i Særdeleshed Herrens Dag bliver vanhelliget med megen Yppighed, med Drikken, Spillen og Dandsen, og da

30

tænker en saadan arm Haandverkssvend, som ikke har Guds Aand boende i sit Hierte, at han maae gjøre alting med; thi hvo som er iblant Ulve, maae tude med Ulvene, og man maae synge med de Fugle man er iblant. Da kommer han jo meer og meer i sin Siels store Fare, saa at Han besudler samme med saa mange Synder og gjør den til en Vederstyggelighed. Eller han kan endog, som meldt, i stemmede Lande blive forledet til, at forlade den evangeliske Religion, naar han er uden Guds Aand, naar han ikke giver den Hellig Aand Rum, og Verdens Aand foreholder og lover ham allehaande Verdens Herligheder og gode Ting.

Men derhos maae en ikke tænke, at han har Guds Aand, og er salvet af ham, fordi han er dog døbt; øg i den hellige Daab har faaet den Hellig Aand. Thi der er vel saa, at den Hellig Aand er rigelig bleven udøst over os i den Hellige Daab, men hvor snart har man ikke stødt den Hellig Aand fra sig igien, og indrømmet sit Hierte til Verdens Aand, og er blevet et kiødeligt jordisksindet Menneske igien. Thi man mister allene den Hellig Aand ders ved, naar man lever i allehaande grove Laster, men naar man endog ikkun har Verden kier, og hvad som er i Verden, naar man atter igien er bleven kiødelig, jordisk og verdslig sindet, thi ved saadant kiødeligt Verdens Sind fordriver man den Hellig Aand selv, falder atter igien i den aandelige Død, mister det i Daaben bekomne

31

11

nye aandelige Liv af Gud, og bliver af et igienfødt Guds Barn atter et armt og usselt Verdens Barn, ja en Guds Fiende, som der heder Rom. 8, 7. 8. Meders Sands (at være kiødelig sindet) er Fjendskab imod GUD, men de, som ere i Kiøder, kan ikke tækkes GUD. Heller ikke maae nogen bedrage sig dermed og tænke, at han haver den Hellig Aand, naar han veed meget og kan tale meget om den Hellig Aand, i hvilket Selvbedrag de stikker allermeest, som har maaskee havt en god Opdragelse, og har lært og bragt megen Kundskab med sig fra Skolen. Heller ikke har disse endnu den Hellig Aand boende i sig, som undertiden bliver tugtede og straffede af den Hellig Aand, og har mange gode Bevægelser og Rørelser; thi saadanne gode Bevægelser maae vel agtes høyt, men de ere endnu ikke nok, de ere ikke Omvendelsen selv, eller endnu ingen ubedragelige Kiendetegn paa, at vi endnu har Guds Aand; thi den Hellig Aand maae ikke allene nu og da og imellemstunder bevæge os, men bestandig boe i os, og ævig blive i os, som Christus Joh. 14, 16. giver sine Disciple saavel som os den trøstelige Forjættelse: Jeg vil bede Faderen, og han skal give eder en anden Talsmand, at han skal blive hos eder evindeligen. Naar det ikkun kommer til nogle gode Bevægelser, og samme gaaer hastigt forbi igien, saa banker den Hellig Aand først paa Hiertet, og staaer endnu immer for vort Hiertes Dør, men han er endnu ikke

32

12 herinde udi, og har endnu ikke indtaget Hiertet til sin bestandige Bolig, saa at han immer bliver i os. Og her ere Christi Ord vel at merke, da han siger i Aab. 3, 20. See, jeg haver staaet for Døren og banker; dersom nogen hører min Røst, og oplader Døren, til

ham vil jeg gaae ind og holde Nadvere med ham og han med mig. Altsaa maae man ved gode Bevægelser og Paabankninger af den Hellig Aand, ved hvem Christus selv banker paa, ogsaa oplukke Hiertets Dør, og tage ham ind, saa at han maae, ligesom bestandig boe i os, saa og bestandig styre, regiere og lede os. Og da kommer og Christus selv ind i Hiertet, og holder Nadvere med os og vi med ham. Ellers dersom man ikke oplukker sit gandske Hierte for Christum og hans Aand og tager ham ind, saa kan en vel imellemstunder blive bevæget, have mange gode Forsetter, og megen god Villie, ja mangen engang være saa heed, som en Bagerovn, vel og undertiden græde og bede, men, førend man forseer sig dertil, saa er hans gode Forset og hans gode Bevægelse forbi igien, og han er ligesaa forfængelig og ond, ja vel endog verre end tilforn; derfor maae en ikke lade det blive derved, at han ikkun undertiden bliver straffet, rørt og bevæget af den Hellig Aand, men han maae lade den Hellig Aand indtage hans gandske Hierte til Bolig, ellers bliver han dog med al sin gode Villie og Forset immer henreven med igien.

33

§. 7

Men skal nu en faae den Hellig Aand i sit Hierte igien, og blive ret salvet, regieret og drevet af ham, saa kan det ikke anderledes skee, end i en sand grundig Omvendelses-Orden. Men skal en omvende sig, saa maae han vide, hvad han skal omvende sig fra, nemlig fra alle sine Synder, og maae derfor og kiende sine Synder. Men det Ord at omvendes, Omvendelse, er et saa fremmed Ord for mangen en, saa at ligesom Pilatus hisset spurgte: Hvad er Sandhed? saa kan de og sige eller tænke, hvad er Omvendelse? hvorfra skal jeg da omvende mig? Jeg er jo ingen Hedning, Jøde, Tyrk eller Papist; men bekiender mig til den Christelige, ja evangeliske Kirke og Religion, og hører altsaa som en god Christen og god Lutheraner til Guds Folk. Jeg hører Guds Ord, jeg beder og synger. Jeg gaaer til Skrifte og Alters, hvad vil man have meer af mig. Og naar de maaskee ikke lever i grove Synder, saa vide de endnu meget mindre hvorfra de skal omvende sig. Da heder det, som hiin Pharisæer sagde: jeg er ingen Hoerkarl, ingen Tyv eller Morder, og lever saaledes, at ingen kan anklage mig for øvrigheden. Men saadan Tale tilkiendegiver en stor Blindhed og Vankundighed; thi der bliver jo i den hellige Skrift meer end hundrede gange, endog af dem, som bekiender sig til Guds Folk, og til den sande Religion, udfordret en Hiertets Forandring og Omskierelse, eller en gandske nye aandelig Fødsel, fordi vor GUD

34

14 er jo en Aand, og derfor ogsaa i det gamle Testamente var ikke tilfreds dermed, at man ikkun allene kaldede sig ester hans Navn, bekiendte sig til den sande Religion, og holdt sig nær til ham med Munden, men blev langt borte fra ham med Hiertet. Christus siger jo selv Joh. 4, 24. GUD er en Aand, og de ham tilbede, skal tilbede ham i Aand og Sandhed, eller som Paulus siger, og time ham i Aanden. Men skal man paakalde og tiene GUD i Aanden, saa maae man jo tilforn være sødt Aand af Aand, eller blive aandelig sindet, og altsaa ret af Hiertens Grund omvende sig, det er, ihenseende til sit gandske Liv og Væsen, og have forbedret Hiertet efter sin gandske Natur og Beskaffenhed, ellers roser man sig forgisves af sin blotte udvortes Guds- og Kirke-Tieneste, at man gaaer flittig i Kirken, hører Guds Ord, beder og synger. Derfor siger jo vor GUD selv, Jer. 7, 4. Forlader eder ikke paa løgnagtige Ord, at de sige: HERrens Tempel, HERrens Tempel, HERrens Tempel ere de. Men dersom I alvorlig bedre eders Veye og eders Idretter, at I jo gjøre Ret. Og i Propheten Amos 5, 23. siger GUD: Tag bort fra mig dine Sanges Manfoldighed; og jeg gider ikke hørt dine Psalteres Lovsang. Hvad den Hellige Daab angaaer, saa har vi vel derudi faaet den Hellig Aand, og ere derved og komne i Forbund med GUD og blevne nyefødte; men hvor snart, hvor snart har vi brudt vor Daabes

35

15 Pagt, mistet den nye Fødsel eller det nye aandelige Liv, og altsaa har ikke mere den Hellig Aand boende i os. Og naar vi med ubodfærdige Hierter gaaer til Skrifte og Alters: saa gaaer vi hen til vor Dom, og faaer derved ingen Maade og Synds Forladelse. Og dersom vi ikkun trøster os dermed, at vi ingen grove Syndere og lastefulde

Mennesker ere, og dog ingen anden Aand

intet nyt og reent Hierte har, saa ere vi for GUD. dog intet andet, end blinde Pharisæer og Hyklere. Thi GUD seer paa Hiertet og forlanger Hiertet, naar han siger: Min Søn. giv mig dit Hierte. Altsaa er det af det altsammen tydeligt

at see, at vi maae blive gandske nyefødte og gandske

andre Mennesker, end vi ere af Naturen, og at følgerlig og udvortes ærbare og fromme Mennesker maae

endnu først grundig omvendes og blive nyfødte. Det overtøyer Christus Nicodemo om, der dog var en udvortes from Mand, ja endog en Lærer, han siger Joh. 3, 3. med en dobbelt Eed: Sandelig, sandelig, jeg siger dig: uden nogen bliver født paa nye, kan han ikke see Guds Rige. Og i det 7 Vers heder det: der bør eder at fødes paa nye. Saaledes har GUD ogsaa allerede i det gamle Testamente svoret, at han vel ikke vil nogen Synders Død, men han vil og, at han skal omvende sig, som det heder Ezech. 33, 11. Saa fandt jeg lever, siger den HERR, HERR, jeg haver ikke Behagelighed i den Ugudeligen Død, men i det at den Ugudelige omvender

36

16 sig fra sin Vey, at han maae leve. Ville vi nu leve og blive salige, saa maae vi omvende os fra alle vore Synder, og af gandske Hierte, saa at vi gandske vende om, blive gandske andre Mennesker og gandske nye Creature, ellers kan vi ikke blive salige og indgaae i Guds Rige; derfor siger jo Christus selv endogsaa til sine egne Disciple: Sandelig jeg siger eder: uden I omvende eder, og blive som Børn, komme I ingenlunde ind i Himmeriges Rige. Matth. 18, 3.

§. 8.

Men ligesom den sande Bod, Omvendelse og nye Fødsel er uomgiengelig fornøden, saa er den ligeledes og muelig, thi GUD vil selv give og virke den. Han har jo opreyst JESUM og ophøyet ham til en Fyrste og Frelser, ved sin høyre Haand, at give Israel Omvendelse og Syndernes Forladelse. Som der staaer med klare Ord i Ap. Giern. 5, 30. 31. Saa siger jo vor GUD ogsaa allerede i det gamle Testamente Ezech. 36, 25. 26. 27. Og jeg vil stænke reent Vand over eder, ar I skal blive rene; afalle eders Urenheder, og fra alle eders stygge Afguder vil jeg rense eder. Og jeg vil give eder er nyt hierte, og give en nye Aand inden i eder; og borttage der Sceenhierte af eders Kiød, og give eder er Kiødhierte. Og jeg vil give min Aand inden i eder; og giøre der, at I skal vandre i mine Skikke, og holde, og

37

17

giøre mine Rette. Altsaa har intet Menneske og saaledes heller ikke nogen Haandverkssvend en Undskyldning for GUD, og han tør ikke sige: det er ikke mueligt, at omvende sig, og rive sig løs fra alle Synder; han har alt for mange Forhindringer, han er alt for meget indviklet iblandt de andre Svende, og kan ikke komme igiennem. Ney, GUD siger ogsaa til ham, ligesom til andre, der ville være Christne og høre til Guds Folk: Gaaer ud fra dem, mit Folk, og fraskiller eder & c. og saaledes heder det og: Haver ikke Samfund med Mørkhedens ufrugtsommelige Gierninger & c. Og den GUD, som befaler det, giver og Krast dertil, ar en kan ogsaa løsgjøre sig fra sit forfængelige og onde Selskab, om han endog var nok saa meget ved ugudelige Strikker sammenbunden med andre, eller Satan paa anden Maade holdt ham nok saa fast fangen. Christus, den sterke Frelser, er jo fterkere og mægtigere, end alle onde Mennesker og Aander, og alle Lænker, Baand og Strikker maae endog saaledes, som de Reeb hisset, hvorved Samson var bunden, være som Traader, der ere opbrændte af Ilden. Satan og Verden kan ikke længer holde nogen fangen, som ikkun vil lade sig løsrive, og overgive sig gandske og aldeles HERRen til Eyendom. HERRen har ham behov, til sin Tienestie, og vil have ham gandske til Offer. Ligesom nu hisser Eselinden og Føllet, hvilke JESUS forlangte, paa det Kraftes Ord: HERRen haver dem behov, ere strax blevne løsladte: ja maae og alt, hvad der hidind-

38

18 til har bundet ham, strax slippe ham og lade ham løs. Ja de Syndesvende, som tilforn vilde holde ham fast, maae nu vel endog meget meer drive ham bort fra sig, som Egypterne hisset hasteligen dreve Israels Børn udaf Landet. Thi naar de onde Kamerater, de onde Svende og Mestere seer, at en ikke mere vil være med: saa spotter, ja forfølger de en, og det kan jo ogsaa ikkun desto meer drive en til Christum, til sin Frelser, desto meere drive til Ordet og Bønnen; og saadanne Syndesvende, som ville hindre ham fra den sande Opvekkelse og Omvendelse, og ville passe paa, at han ikke skal undgaar dem, made vel endog være de første, som vidner om hans Opvekkelse og Omvendelse. Ligesom hisset Vegterne og de der holdte Vagt ved JESU Grav maatte være de første som vidnede om, at han var opstanden: saa maae gandske vist alle Forhindringer ingen Forhindringer være, men meget mere lutter Befordringsmidler til den sande Omvendelse, og der er ikke noget i den hele Verden, som kan hindre en derudi eller derfra, undtagen hans egen onde Villie, som JESUS siger om de forhærdede og forstokkede Jøder: Hvor ofte har jeg vilder forsamlet dine Børn, ligerviis som en Høne forsamler sine Kyllinger under sine Vinger, men I vilde ikke. Matth. 23, 37. Det beroer vel ikke, som Paulus siger Rom. 9, 16. paa nogens Billen eller Løben, men paa Guds Forbarmelse, og et Menneske maae heller intet begynde paa sin egen Kraft og Styrke, og ikke

39

19 stole og forlade sig paa sin gode Villie, sit gode Forset, thi dermed bliver en ikkun til Skamme. Mennesket kan intet og har intet, end ikke engang en god Villie, men GUD virker selv i ham baade at ville og at fuldkomme efter sin Behagelighed. Derfor maae et Menneske gandske og aldeles forsage paa sig selv, men

desto mere bede og inderlig paakalde, at GUD vil omvende ham, og selv virke alting i ham. Og naar GUD gjør der, saa maae han ikke modtvillig sette sig derimod, men give Guds Aand Rum, bruge Naademidlerne, flittig høre Guds Ord, med Bøn og Paakaldelse, læse og betragte det, og altsaa ikke legge Hænderne i Skiødet, men ved den forekommende Maade bruge Alvorlighed, og i sær snart gaae fra de onde Selskaber, og holde sig til christelig sindede Personer, saa skal han erfare at den sande Omvendelse er gandske vist muelig. Men den sande Bod og Omvendelse er ikke allene muelig, men endog ved Guds Krast let og behagelig, i Særdeleshed naar man betimelig begynder at omvende sig, og naar GUD drager, bevæger og opvekker en, da snart, snart gaaer til og adlyder Guds Villie, og ikke længe bespørger sig med Kiød og Blod. De gode Bevægelser, naar de bliver trolig anvendte, har en stor Velsignelse, og en kan da i kort Tid slippe igiennem. Og da bliver en, som smukt betimelig omvender sig, bevaret fra mange Synder og fra megen Sielenød. Det skal nu bevæge en, snart, snart at gaae og gribe dertil. En Haandverkssvend kan da ogsaa siden udrette

40

20 meget got iblant andre Svende, ja vel og iblant Mesterne og andre Huusfolk. Han kommer snart hist og snart andre Steder hen i fremmede Lande, og da kan Guds Ord og Gierning ogsaa ved ham komme viidt ud, og Guds Rige blive vildt udbredet. Og naar han kommer hjem og setter sig ned, og bliver Mester paa et eller andet Sted: saa kan han være et ret Lys og til megen Velsignelse ikke allene iblant sine Haandverks-Forvandrede, men endog iblant andre, men deraf skal han og have en ævig Skat og Velsignelse i Himmelen. Alt dette skal nu vel bevæge ham til, at han i Tide grundig omvenderder sig.

§. 9.

Men spørger man, hvorledes den sande Omvendelse er beskaffen, eller hvad dertil hører: saa er den først en Afvendelse fra Synden, og dernæst en Henvendelse til Christum, eller den er Bod og Omvendelse til GUD og Troen paa den HERRE JESUM. Den er Bod og Omvendelse fra Synden, fra det gandske syndige Liv og Væsen, og alt saa ikke allene fra en og anden Synd, men fra alle Synder, fra alle og enhver Synd, ingen undtagen. Mangen en Haandverkssvend har vel med høy Røst synger: Jeg der hele Satans Rige, nu Farvel vil sige. Men det maae ikke blot allene synges med Munden, men syns ges af Hiertet, saa og virkelig skee og iverksettes, der maae en ikke forbeholde sig endnu en eneste Synd, men løsgjøre og løsrive sig fra alle Synde-Strikker og Snarer. Thi om

41

21 han endog ikkun levede i en eneste Synd, og lod den herske over sig, saa var han jo dog en Fange, ligesom en Fugl jo bliver fangen, om han end ikkun er bleven fangen med en eneste Snare, og paa en eneste Klo. Derfor maae en, som grundig vil omvende sig, gandske gaae ud fra Synden og Verden, og intet mere gjøre med, ingen, slet ingen Samqvem og Samfund mere have med Mørkhedens ufrugtsommelige Gierninger, og det maae og i aandelig Forstand hede, som Moses fordem sagde til Pharao: der skaæ ikke en Klov blive tilbage.

Men den sande Omvendelse er ikke allene en Afvendelse fra grove Laster og udbrydende Synder, men den er en Sindets og Hierrets Forandring og Omvendelse, og GUD siger og til enhver Haandverkssvend: min Søn, giv mig dit Hierte. Thi Hiertet er den onde, urene og forgiftige Kilde, hvoraf alle Synder fremkommer, derfor maae først denne Hjertets Kilde blive rensed og forandret; da skal der ogsaa fremkomme andre Ord og Gierninger; ellers er det uden den rette og sande Hjertets Forandring ikkun Hyklerie med den foregivne Omvendelse; og det har heller ikke længe Bestandighed med nogen udvortes Forandring og Forbedring, dersom det ikke ogsaa kommer til den indvortes Hierrets Forandring, og et Menneske blive ret født paa nye, eller kommer ud fra Døden til Livet. Vor GUD siger: I Oovertrædere! legger det paa Hierte. Es. 46, 8. Altsaa mage en Haandverkssvend og legge der

42

22

paa Hierte, slaae i sig selv og paakalde GUD, at han vil give ham Maade og Lys til ret at see og kiende sit onde Hierte, ligesom og David saaledes beder: Ransag mig, GUD, og prøv mit Hierte & c. thi vort Hierte er meget bedrageligt, mere end alle Ting (en gienstridig og forsagt Ting), hvo kan udgrunde det? Jeg er HERREN, som randsager Hiertet, som prøver Nyre. Jer. 17, 8. 9. Vi kan tusinde gange bedrage os og holde os for bedre, end vi ere, dersom Herren ikkeselv opdager vort fordervede Hierte gandske og aldeles for os.

§. 10.

Men da vi nu ikke saasart indseer og kiender det onde Hierte og den indvortes Fordervelse: saa begynder GUD vel ofte dermed, at han opdager for en denne eller den udbrydende Synd, og i sær hans rette egne Skiødesynder og formaaer Mennesket til, at han gjør, Bod og Omvendelse og afstaaer derfra; som Johannes hisset ved hans Bodprædiken foreholdt enhver sin egen Synd, hvorudi han messt og dybest stak efter hans Stand og Kald. Men derfor var ikke Johannis Meening, at en ikkun skulde erkiende denne ene særdeles

udbrydende og herskende Synd og afstaae derfra, men han fordrede og sand Bod og Omvendelse, eller Sindets Forandring og Hjertets Forandring. Og denne Afstaaelse endog fra den kiereste Lyst og Skiødesynd skulde ikkun være en Frugt af og Kiendetegn paa den sande Omvendelse: Seer til, at I giøre retskafne Omvendelses Frugter.

43

23 De skulde da først i sand Bod og Omvendelse blive gode Træer, og derpaa frembringe allehaande gode og retskafne Omvendelses Frugter. Naar de skulle lade det, som var dem der Kiereste, hvorved de meest hængte, og hvorudi de vare indviklede; saa kunde de meget let og snart see og erkiende, at der maatte foregaae ci stor Forandring, en ret Hiertets Forandring, dersom de og skulde flye og overvinde denne deres kiereste Synd. Da skulde de, ved saadan Fordring, at afstaae fra deres Skiødesynd, kiende deres Hierte, deres onde Hierte og deres Afmagt, til selv at omvende og forbedre sig, og derfor desto mere bede, at GUD HERren selv vilde forandre og forbedre dem.

§. 11.

Da nu vor GUD paa forbemeldte Maade ved sit Ord ogsaa forholder et Menneske hans udvortes udbrydende Synder, for at føre ham fra de udvortes til de indvortes: saa er det fornødent, at en Haandverkssvend ogsaa gaaer tilbage i gandske Leventsløb og prøver sig efter alle Guds Bud; thi efter Guds Ord skal vi paa hiin Dag

dømmes. Altsaa maa han ogsaa her rette og prøve sig derefter, og derfor ikke bedømme og prøve sig efter sit eget bedragelige Hierte, eller efter Verdens Børns Fordomme og Meeninger; thi hans eget Hierte er en falsk Prophet, en falsk Trøstere, og de arme Verdens Børn ere og falske og tomme Trøster, iblant hvilke falske og tomme Trøstere ere vel endog ofte mange Lærere at regne. Saa klager GUD allerede derover i det, gamle Testamente Es. 3, 13.

44

24 Folk, de, som prise dig salig, de forføre dig. Thi mange, som GUD HERren og klager over, legger endog bløde Puder og hynder under de kiødelig sikkre Mennesker ved deres Synde-og DødsSøvn, eller ere ligesom utroe Muurmestere, der murer med løs Sand, det er giver falsk Trøst, og siger: Fred, Fred, ha der dog er ingen Fred; derfor maae man ikke høre efter, hvad de arme Verdens Børn og kiødelige Mennesker siger, om det endog var Lærere selv, men hvad Guds Ord siger. For Verden er meget tilladt, ja bliver vel endog roest og berømt, men er dog ikke ret for GUD, og kan heller ikke bestaae i Døden og for hans Dom. Derfor maae enhver tage Guds Ord og Bud for sig, og derpaa ligesom paa en Prøvesteen prøve alle sine Gierninger og Ord, ja Hiertets Begieringer og Tanker, og da anses Guds hellig Lov og Bud saaledes som den er, nemlig aanvelig, der opdager Hiertets dybeste Grund, og ikke allene straffer de grove udbrydende Synder, men endogsaa de onde Begierligheder og Tanker.

§. 12.

Det førte Bud gaaer strax meget dybt; thi naar GUD siger: Du skal ikke tage fremmede Guder for mig: fra vide vi jo, at det Afguderie, som her er forbudet, skeer ikke allene paa en grov Maade, men endog fornemmelig med Hiertet, naar Hiertet ikke er opfyldt med sand Guds frygt, og i Troe og Kierlighed hænger allene ved GUD; thi vi skal jo efter Catechismi For-

45

25

klaring, frygte og elske GUD over alle Ting, og forlade os paa hannem allene. Naar nu en Haandverkssvend ingen sand Guds frygt har i sit Hierte, og ikke vandrer i en sønlig Frygt for Guds Ansigt, og i Troe og Kierlighed hænger allene ved GUD, og derover ogsaa lever i allehaande Synder: saa begaaer han lutter Afguderie; thi enhver herskende Synd er en Afguderis Synd; efterdi han ved enhver herskende Synd, imod hvilken han ikke strider, setter GUD af Øynene, og ingen Ærbødighes har for ham, og saaledes og gandske vist ikke hænger ved GUD allene i Tillid og Kierlighed, og derover hænger sig mere ved Mennesker og ved andre Creature. Mangen en Haandverkssvend frygter sig ofte mere for hans uretfærdige Mester, og derfor af Menneskefrygt giør ogsaa Uret og begaaer Uretfærdighed. Han frygter sig ogsaa mere for hans ugudelige Kamerarer og Medsvende, og vil ikke støde dem for Hovedet, og derover lader sig af Menneskefrygt henrive med. Han er da visselig en grov Afgudsdyrkere og Afguds-Tienere, som mere frygter et dødeligt Menneske, der dog ikkun er en Orm, ja Støv og Aske, end den almægtige og majestætiske GUD. Altsaa har han og mere Kierlighed og Tillid til Mennesker, ja til livløse Creature, end til GUD, og siger, som det heder hos Job 31, 24. til Guldklumpen: du er min Trøst Da er en Daler, ja vel en Mark ham kierere end GUD, naar han forhverver samme med Uretfærdighed eller Næstens Forfirdelelse.

46

26

Førend han skulde lade en Syndevinding gaae fra sig, før lader han GUD og hans Ord fare, og gjør derved saadan tilhængelig Kierlighed og Tillid til jordiske Penge og Gods til sin GUD. Derfor kaldes just Gierrighed Afguderie, og en Gierrig en Afgudstiener eller en Afgudsdyrker. Og hvor mange Haandverkssvende gjøre ved Vellyst eller Fylderie deres Bug til deres GUD, da de i Særdeleshed ved deres Sammenkomster tilbringer deres Tid med Drikken, Spillen, Dandsen og andre Yppigheder, i det saabant yppigt Væsen bliver særdeles regnet med til Afguderie, som vi tydelig seer i Cor. 10, 7. hvor det heder: Bliver ey heller Afgudsdyrkere, som nogle af dem; som skrevet er: Folket fatte sig ned at æde og drikke og stod op at lege. Naar derfor ogsaa Menneskene nu omstunder tænker derpaa, hvorledes de kan spise og drikke got, ja overvælde sig med Fylderie, og siden staae op at spille, springe og dandse, saa er dette efter disse Ord lutter Afguderie for GUD. Men hvo troer det, hvo betænker dette og tager det til Hierte? Dersom nu og en Haandverkssvend ikkun efter dette første Bud vil ret prøve sig, saa skal han snart finde mange Synder i og ved sig, i hvilke han har ret henlevet, og skal deraf see og erkiende, at han behøver, at gjøre Bod og Omvendelse derfor, og at lade sig gjøre løs og frie fra saadant Afguderie, hvilket just da skeer, naar han i sand Hjerters Forandring eller Bodfærdighed vender sig af sit gandste Hierte til GUD.

47

27 §. 13

Efter det ander Bud skal vi ikke tage Guds Navn forfængelig, ikke bande eller sværge ved hans Navn, ikke gjøre Trældom, ikke lyve ikke skuffe ved hans Navn, men meget mere i al vor Nød paakalde samme, bede, love og takke det. Og derhos staaer endda: Thi HERren vil ikke holde den uskyldig som tager hans Navn forfængelig. Men hvor lidet bliver dette betænkt. Intet Bud bliver saa ofte overtræder, som dette Bud. Derfor har GUD just derved sat en Trussel. Hvor ofte har ikke og en Haandverkssvend misbrugt Guds og JEsu Navn og taget samme forfængelig i sin Mund? Og hvor mange Eeder og Bander ere ikke udgangne af hans Mund? Han er snart hist og snart her paa sine Reyser og Vandringskab, og hører der allevegne sine Kamerater og Medsvende, og andre Mennesker ogsaa at bande, sværge og tage JEsu Navn forfængelig: men ikkun lider at bede, love og takke, og da lærer han allevegne at tale mere Ondt end Got, og antager ofte paa alle disse Steder en ond Skik og Sædvane, da han taler og gjør hvad som ikke duer, og vanærer HERrens Navn. Da bringer han fra sit Vandringskab og sine Reyser mangen ond Snak og Tale, Bander eller Eeder hiem med sig, ja gjør sig vel endog en Ære deraf, naar han kan bringe udenlandske Eeder og Bander hiem med sig til sit Fæderneland. Men om han maaskee og endnu mener at bede og at love og takke GUD, vel ogsaa ved sit Arbeyde synger

48

28

mangen en Psalme, som i sig selv er got, men det skeer ikke af Hiertet og med hellig Ærbødighed, saa er hans Bøn selv lutter Guds Navns Misbrug og at tage samme forfængelig, da han nærmer sig til GUD med Munden, men lader Hiertet være langt borte fra ham, og hans Bøn og Sang er for GUD et Pladder, som det med tydelige Ord heder Amos 5, 23. Tag bort fra mig dine Sanges Mangfoldighed; jeg gider ikke hørt dine Psalteres Lovsange. Endelig er det jo og at tage Guds Navn forfængelig, da han kalder sig en Christen efter Christi Navn, og tager Guds Ord og Navn i Munden, eller vel nævner Christi Navn, og siger HERre, HERre, men dog hader Tugt og Rævelse og ikke træder fra al Uretfærdighed, som Paulus siger 2 Tim. 2, 19. Men Guds faste Grundvold staaer, som haver dette Seyl: HERren kiender dem, som ere sine, og hver den, som nævner Christi Navn, bør afstaae fra Uretfærdighed. Afstaaer en ikke fra al Uretfærdighed, fra alle Synder, saa er alt, endogsaa hans hele Gudstjeneste, lutter Guds Navns Misbrug, eller at tage Guds Navn forfængelig. Og til saadan HERre HERre Raaden vil Christus, dersom de ikke omvender sig, engang sige: Viger bort fra mig, I som beflicte eder paa Uret, som tydelig kan sees Matth. 7, 21, 23. Og naar Uomvendte og kiødelige Haandverkssvende vel endog paa Ølbenken taler om Guds Ord og Religionssager, ja disputerer

49

29 derom, og altsaa med Munden bekiender sig til den rette Religion og christelige Navn, men bliver dog i Hiertet kiødelige og jordiske, og altsaa Guds Fiender: saa er det formeente aandelige Religions-Snak en Vederstyggelighed og Ekkelhed i Guds Øren, og ret paa en grov Maade at lage Guds Navn forfængelig.

§. 14.

Efter det tredie Bud skal man komme ihu hellige Hviledagen, ikke foragte Guds Ord, holde det helligt, agte det høyt og ære det, samt gierne høre og lære det. Vi skal da høytidelig holde og hellige den hele Dag, saa at vi flittig hører, læser og betragter Guds Ord, beder og synger, og altsaa tiener GUD, dog ikke saaledes, at vi ikkun udvortes hører Ordet men vi skal ogsaa være Ordets Giørere og tiene GUD, ikke ved den blotte udvortes Gudstjeneste i Kirken, men i Aand og i Sandhed. Men hvor mange Haandverkssvende vanhellige ikke HERrens Dag paa en grov eller subtil Maade. Paa en grov Maade skeer det, naar de i Stedet for at høre

Guds Ord, arbeyder, eller, om de ikke arbeyder, dog bortdriver denne Dag med allehaande Fors fængeligheder, Yppigheder, Fylderie, Spil og Dands, det er endda verre. Haandverkssvende samles og gemeenlig om Søndagen ved deres Lade eller paa Kroen, der gaaer det ikke af uden alt Fylderie og Yppighed, og uden megen raadden Snak. Alt dette er nu altid Synd, men. om Søndagen allermeest. Det er en skammelig Van-

50

30 helligelse af HErrens Dage. Mange tænker, naar de ikkun gaaer i Froprædiken og tidlig hører Guds Ord, saa kan det være nok. Den øvrige Dag og i sær Estermiddagen kan de da opofre til deres forfængelige Lyster. Men vi skal jo høytidelig holde og hellige den hele Dag, og ikke allene kun den halve.

Endnu andre hører eller læser vel endnu meer Guds-Ord; men de vanhelliger dog og paa en subtil Maade HErrens Dag, naar de nemlig ikkun lader det blive ved Hørelsen og Læsningen, men ikke bliver Ordet lydige, og ikke paakalder HErren af gandske Hierte, saa at de og inverter deres hele Liv og Levnet efter Ordet; thi mange eller vel de fleste Haandverkssvende næsten paa ethvert Sted retter sig efter forfængelige Skikke og Sædvaner, som bruges der i Landet, og da de seer og hører meget Ondt der, saa bringer de og allehaande onde Sæder og Skikke og meget Ondt derfra hjem med sig; som det heder i Cor. 15, 33. ond Snak forderver gode Sæder. Den ene bliver der fordervet ved den anden, og ved allehaande slem og raadden Snak bliver det guddommelige Ords Sæd snart qvalt igien, da de heller ikke hjertelig' og alvorlig beder ved det guddommelige Ords Hørelse og Læsning; thi deres Beden og Syngen endogsaa om Soldagen er mestendeels ikkun et Mundsveyr og skeer allene med Læberne. Det guddommelige Ords Sæd bliver ikke ligesom nedharvet ved Bønnen, og derfor kommer Dievelen strax og borttager Ordet af

51

31 deres Hierter, og saa bliver HErrens Dag meget vanhelliger. Ja mange Haandverkssvende har endog ikke nok i den Lediggang, Ørkesløshed og der forfængelige Væsen om Søndagen, men fortsetter endog samme videre om Mandagen; da de nemlig endnu ikke om Mandagen arbeyder som andre Folk, men tilbringer samme Dag med Drikken, Spillen, Dandsen, og det kalder de frie Mandag, men det maatte vel snarere kaldes en slavisk ond end frie Mandag. Herhos maae jeg endnu melde om noget, som vel endog manges en Præst kunde føre sig til Nytte til Beste for Haandverkssvendene. En vis retskaffen og salig hensovet Lærer kom fra en Landsbye til en Stad, hvor Haandverkssvendene og havde en saa kaldet frie Mandag. Han meldte nu derom i en Prædiken og sagde: I kiere Haandverkssvende, I arbeyder slet ikke om Mandagen, men samles for at drikke, spille ellers dandse, og det kalder I en frie Mandag. Men der er ingen frie Mandag, men en ret syndeslavisk Mandag, efterdi I paa den begaaer saa mange Synder. Men kommer til mig, saa skal jeg skaffe eder en ret frie Mandag. Jeg vil hver Mandag udsette en Time dertil for eder, og betragte Guds Ord med eder, bede og synge med eder, og derved søge at opvekke og opbygge eder. Mange Haandverkssvende lode sig og dette befalde; Opbyggelses-Timen blev begyndt med dem, samt fortsat i Velsignelse. Og det var jo visselig en ret frie Mandag, da de lode Guds gode Ord plante i deres Siele, til at blive frie fra Syndens Tie-

52

32

nesten. O hvor got og ønskeligt var det, om og Lærerne paa andre Steder kunde bringe de arme Haandverkssvende dertil, at de ved Guds Ords Betragtning og ved Beden og Syngen kunde forvandle den onde og ufrie Mandag til en god og ret frie Mandag. Og om der ingen Præst paa et Sted skulde ville gjøre sig nogen Umag i den Henseende, eller intet kunde udrette, o hvor got og ønskeligt var det da, om i der mindste nogle Haandverkssvende fremdeles bedre tilbragte deres Søndage og Mandage, der skulde visselig og tilbringe dem en Velsignelse paa de andre Dage, ja tiene dem til en evig Velsignelse.

§. 15.

Efter det fjerde Bud har Haandverkssvende og at prøve sig, hvorledes de i deres Ungdom har forholdt sig imod deres Forældre og Herrer, samt siden og imod deres Læremestere. Thi dersom de har været ulydige imod deres Forældre eller Herrer, og ikke tilbørlig æret dem, ja vel paa mange Maader bedrøvet, eller endog foragtet dem: saa, ifald de ikke i Tide erkiender dette, og gjøre Bod og Omvendelse, da bringer det stor Uheld og mangehaande Straffer og Plager efter sig: Da de nu paa deres Reyser og Vandringskab i fremmede Lande kommer og i mangehaande Fare, hvad kand da ikke møde dem, naar de reyser bort, som ulydige Børn. Thi ligesom GUD tilføyer en særdeles Forjættelse til det fjerde Bud, og den Velsignelse, som er lovet alle lydige Børn og Lærlinger, følger dem og i fremmede Lande

53

33 paa deres Reyser og Vandringskab, og naar de

har christelige Forældre, saa hviler ogsaa deres Velsignelse og Bøn paa dem: saa følger og tvertimod intet uden Uheld og Forbandelse, naar de har fortørnet deres Forældre eller Læremestere med Ulydighed eller Utroskab; thi der bliver næsten ingen Synd saa exemplarisk straffet, som Synd imod det fjerde Bud. Det er forskrækkelige Ord, som Salomon siger Ordsp 30. 17. Et Øye, som spotter Fader, og foragter i Ledighed at hænge ved sin Moder; der skal Ravne udhakke ved Bekken, og Ørneunger skal rede det. Saadanne ulydige Børn løber ofte lige ind i deres timelige ja vel endog ævige Fordervelse. Og naar nogle endogsaa ere faldne i stor verdslig Straf af øvrigheden, ja vel endog har mister Livet, og man har efterspurgt, hvorledes de i deres Ungdom har forholdt sig: saa har man erfaret, at de med Ulydighed meget har forsyndet sig imod deres Forældre. Da nu Haandverkssvende desuden ikke vide, hvad der hist eller her paa deres ofte farlige Reyser og Vandringskab kan møde dem af allehaande Uleylighed og Nød: saa har de vel fremfor andre stor Aarsag til, at de i Tide staaer i sig selv, og med sand Bod og Fortrydelse lærer at kiende deres Synder imod det fjerde Bud, imod deres forældre og Læremestere, og i Christi Blod søger Naade og Syndsforladelse, paa det at de ikke skal tilbringe deres Reyser og Vandringskrab under Guds Vrede og Unaade, Uheld og Forbandelse, og forøge deres

54

34

Synder og saaledes og deres Straf. Thi ligesom GUD som en sandrue GUD visselig opfylder alle de Forjættelser, som ere lagte til det fjerde Bud, altsaa opfylder han og visselig og alle de Trusseler, som ere foreholdte de ulydige Børn; omendskiønt han meget heller vilde opfyldte sine Forjættelser paa dem og gjøre vel imod dem i Tid og Ævighed. Derfor ligesom alle Børn, saa skal i Særdeleshed og Haandverkssvendene lade de guddommelige Forjættelser lokke og tilskynde sig i Tide at gjøre Bod og Omvendelse for Synderne imod det fjerde Bud, paa det at Herren, som han saa gierne vil, kan opfyldte sine Forjættelser paa dem. Han siger: paa det at det maae gaae dig vel, og du maae leve længe paa Jorden. Derfor skal der ret være hans Lyst, at han kan gjøre os got, og forskaffe os den rette sande Velfærd eller Velgaaende og Rolighed, at det i Særdeleshed maae gaae vores Siel ret vel, som det staaer 3 Joh. 2. Hisset sagde Naomi til Ruth: Min Datter mon jeg ikke skulde søge Rolighed for dig, at det maae gaae dig vel. Ruth 3, 1. Dette siger vor GUD meget mere til alle lydige Børn, som ret i HERren ærer deres Forældre, og altsaa først og fornemmelig har ret omvendt sig til HERren, og forenet og forbundet sig med ham. Da ære de deres Forældre og Herrer ikke med blotte Ord og for et Syns Skyld, eller ikkun i en slavisk Frygt, men med villig og barnlig Lydighed. Og de kan ogsaa paa deres Reyser og Vandringskab

55

35 bestandig forsikkre sig om den guddommelige Børnerettighed, om den guddommelige Velsignelse og Beskyttelse.

§. 16.

Det femte Bud forbyder Mord og at slaae ihjel. Men Mord og Drab skeer ikke allene med Haanden, og naar man virkelig tager Livet af en, men man kan endog dræbe og slaae en ihjel med Hiertet, naar man i sit Hierte hader sin Næste; derfor siger Johannes i Epist. 3, 15. Hvo som hader sin Broder, er en Manddraber. Og JESUS forklarer ogsaa det femte Bud i sin aandelige og dybtgaaende Forstand, naar han Matth. 5, 22 siger: Hver den, som er vred paa sin Broder uden Skyld; skal være skyldig for Dommen. Men hvo som siger til sin Broder Racha, skal være skyldig for Raadet; men hvo som siger: du daare! skal være skyldig til Helvedes Ild. Naar alt, saa Vrede, Had, Avind og Fiendskab hersker end, ogsaa ikkun i Hiertet: saa er det for GUD lutter Mord og Manddrab. Udbryder det endelig i vrede Geberder, naar man forvender sit Ansigt, eller bryder ud i vredagtige og Skældsord: saa stiger Synden desto Høyere, og ingen kan da derhos være et Guds Barn, og altsaa ingen Guds Arving; thi det femte Bud fordrer i Særdeleshed Kierlighed til alle Mennesker, endogsaa til vores Fiender. Derfor siger JESUS Matth., 5, 44. 45. Elskers eders Fiender; velsigner dem, som eder forbande, gjører dem got, som

56

36

eder hade, og beder for dem, som gjøre eder Skade, og forfølge eder: Paa det I skulle vorde eders Faders Børn, som er Himlene; thi han lader sin Soel opgaae over Onde og Gode, og lader regne over Retfærdige og Uretfærdige. Der seer vi, at vi ikkun da ere sande Guds Børn og altsaa og hans Arvinger, naar vi ogsaa elsker vore Fiender. Derfor kan nu ogsaa en Haandverkssvend prøve sig efter dette Bud, og snart see, om han er et sandt Guds Barn, og en sand Christen eller ey. Kan han ikke elske sine Fiender, saa er han endnu uomvendt og i den aandelige Død, og kan i saadan en Tilstand ikke blive salig. Og derfor ???e en gandske nye Fødsel og det hele Hjerter ???e Forandring, med et Ord, en sand Omv????lse gaae for sig i ham. Ja, hvor mange el??? ikke allene ey deres Fiender, men vel ikke engang de sande Guds Børn, som ere Christe Brødre og Lemmer, men har et hemmeligt Had og ondt Sind til dem og Modbydelighed for dem, og det er ogsaa er

Vidnesbyrd, at de endnu ere uigienfødte og i den aandelige Død; thi Johannes siger i Epist. 3, 14. Vi vide, at vi ere overgangne fra Døden til Livet, thi vi elske Brødrene. Og i det 5te Cap. heder det i det 2ste og 2det Vers: Hver som elsker den, der ham fødte, elsker og den, som er født af ham. Derpaa kiende vi, at vi elske Guds Børn, naar vi elske GUD, og holde hans Bud, Hvo der altsaa ikke elsker Christi sande

57

37 Brødre og Lemmer som ere fødte af GUD, han er ikke kommen ud fra Døden til Livet, og selv ikke igienfødt. Holder nu en Haandverkssvend sig ikke til fromme christelige Personer, men flyer og skyer dem, ja vel endog driver Spot med dem: saa bespotter han jo JESUM selv, og begaaer en stor forskrekkelig Synd. Og hvor mange Haandverkssvende kommer ikke og i allehaande Trætte og Kiv, ja vel og i Slagsmaal og Tvekamp med hinanden, særdeles i deres Drikkelaug og Selskaber. Det er jo et grovt Mord og Manddrab, fordi det ikke bliver allene ved det indvorter Had og fiendtlige Væsen, men endog udbryder i Ord og Giernivger, og er imod den alle Mennesker skyldige Kierlighed, følgelig imod den hele Lov. Thi Kierlighed er den hele Lovs Opfyldelse; derfor overtræder! saadan en den hele Lov ved allehaande Ukierlighed, om den endog ikkun allene herskede i Hiertet, og altsaa er alle Guds Buds Overtræder.

§. 17.

Efter det siette Bud forsynder et Menneske sig ikke allene med grovt Horerie, men endog med ukydske og urene Tanker, Lyster og Begieringer. Derfor siger JESUS Matth. 5, 28. Hvo som seer paa en Kvinde for at begiere hende, har allerede bedrevet Hoer med hende i sit Hierte. Udbryder nu ukydske Tanker, Lyster og Begieringer, ogsaa i ukydske Øyekast og Geberder, eller i slem og ureen Snak og Tale, saa er Synden endnu større. Og derfor maae

58

38

Haandverkssvende ogsaa prøve sig derefter; thi da de ere saaledes iblant hinanden, saa bliver den ene ofte forført af den anden, og deres Mund løber over af Spøg og Narrepudser, samt allehaande ureent, og raadent Snak. Dermed kan de ikke bestaae for GUD og hans Dom. Thi skal de, som Christus selv siger Matth. 12, 26. gjøre Regnskab paa den yderste Dag for hvert et unyttigt Ord, som de har talet, hvor meget mere da for saadant ureent syndigt Snak. Hvor mange bliver og indbyrdes iblant hiinanden, i sær naar de ere Sovekamerater, forførte til allehaande stumme Synder, da de besmitter og forderver deres eget Legeme, som dog skal være Guds Tempel. Og hvor mange af dem falder ogsaa virkelig i Horerie og Skiørlevnet, da de paa deres Reyser og Vandringskab finder snart hist og snart her mangan Leylighed til saadanne Synder. Saadanne bringer mangan Samvittigheds Orm hjem med sig fra deres Reyser, og maae derfor vel i Tide slaae i sig selv, og ved en sand grundig Omvendelse rense sig fra al Ureenhed, ellers kan de jo ikke komme ind i Guds Rige, og ikke undflye Guds Dom, som er at see Gal. 5, 19-21. og Ebræer 13,4. da det hedder paa det sidste Sted: Skiørlevnere og Hoerkarle skal GUD dømmes. De forderver deres Legeme, som skal være et Guds Tempel, og derfor gilder de Ord for dem: Dersom nogen forderver Guds Tempel, den skal GUD forderve. De paadrager sig derved vel endog mangan legemlig Straf og Plage, som ganske

59

39 vist kommer til sin Tid, i sær naar de engang giver sig, dersom de ikke tilforn bodfærdig har erkiendt deres Synder, og rensat sig derfra. Men da Fylderie er en Moder til Vellyst og Ureenhed: saa maae Haandverkssvende ogsaa prøve sig, hvorledes de ofte i den Henseende har forsyndet sig, i sær naar de har kommet sammen ved deres Lade, eller og naar de ellers gaaer i Kroer og Vertshuse, og bortdriver deres Tid med Fylderie eller Dandsen og Springen, ved hvilken sidste nemlig ved Dandsen mange ogsaa bliver opeggede til Utugt og Vellyst. Man maae altsaa ikke allene skye Horeries, Ureenheds og Utugtigheds Synd selv, men endog flye alt det, som kan opvekke og tilskynde til Vellyst. Derpaa har jo alle unge Mennesker, og særdeles Haandverkssvende et smukt Forbillede og Exempel i den kydske Joseph, om hvem det hedder, at han vægrede sig ved, at adlyde sin ukydske Frue, saa at han hverken sov hos hende, eller vilde være hos hende, men svarede denne ukydske Kone: hvorledes skal jeg gjøre denne store Ondskab og synde imod GUD. i Mos. B. 39,9. Han maatte vel derover gaae i Fængsel; men hvor har GUD dog saa naadig anseet denne fromme og kydske unge Person, og ophøyet ham saa høyt. Et hvert Menneske maatte derfor vel i sær ved opeggende Lejlighed, tænke paa denne kydske unge Person og hans Ord, og sige: O, hvor skulde jeg gjøre saa stor en Ondskab og synde imod Herren min GUD, og forderver mit Legeme som et Guds Tempel. Enhver, i sær ungt Menneske,

60

40 maatte vel og bede med Syrak: HERRE FADER og mit Livs GUD! lad mig ikke opkaste Øyne for høyt og tag Kæmpemod altid fra din Tiener. Vend fra mig forfængeligt Haab og Begiering, og hold den fast, som vil tiene dig altid. Lad ikke Bugs Begiering eller ukydske Samqvem begribe Mig, og hengiv ikke mig din Tiener til en ublufærdig Siel. Syr. 23, 6-8. eller som det hedder i et Hjertesuk: O JESU for din Død og Smerte, drag dog mit

Sind til Himmelen, og giv mig Josephs kydstes Hierte, at jeg ey bliver Øer dens Ven, men Vellyst, Ridders Lyst, foragter, ja for der største Onde agter. Hielp at jeg Leylighed til Synd maae flye og af Forfængelighed ey indtages, med vandre som den der er født paa nye, og atter ey i Syndens Strikker drages. Hvo som saaledes beder af Hiertet, den vil HERren vist bevare, og give ham et reent og kydsk Hierte, og det skeer ved en sand grundig Omvendelse og Hierters Forandring. Thi af Naturen har ingen et kydsk og reent Hierte, om han endog ikke just havde forsyndet sig med grov Utugt. Men har han endog i den Henseende forsyndet sig paa en grov eller subtil Maade: saa maae han i Tide omvende sig, ellers bliver hans Hierte immer meer ureent, og han falder immer dybere og paadrager sig immer mere Guds Vrede og Unaade, som det hedder Ordspr. 22,14. De fremmede Qvindes Mund er en dyb Grav; den HERren er vred paa, skal falde derudi.

61

§. 17.

Det syvende Bud bliver vel ogsaa meget ofte overtraadt af mange Haandverkssvende, især ved mange Professioner, som jeg ikke vil nævne. Enhver vil vel vide, eller lettelig kunde vide, hvorledes han og forsynder sig med Uretfærdighed, og overtræder det syvende Bud. Da ved mangan en Profession ofte allesammen idet hele Huus, Mesteren, og Mesterinden, og Svendene, og maaskee og allerede Læredrengene med, begaaer allehaande Uretfærdighed, eller og Læredrengene dog mener snart seer den Uretfærdighed og der Tyverie, som Mestere og Svende begaaer, og siden gjøre ligesaa, naar de bliver Svende og Mestere. Og saaledes bliver Uretfærdighed ligesom ret forplantet fra en Slægt og en Alder til den anden. Og da denne Uretfærdighed og Utroskab, i Særdeleshed hos mange Haandverkssvende er ret noget almindeligt saa bryder de sig ikke derom, og tænker ikke engang paa, at der er saa stor en Synd, ja tænker vel endog at der hører med til deres Haandverk, og gjøre vel altsaa en Rettighed deraf, at de kan fravende deres Næste noget. Ja mange driver endog Spot dermed og siger: Man bringer mig der jo i Huset, jeg har ikke stiaalet det. Men det hedder ogsaa her: Farer ikke vild, GUD lader sig ikke spotte. Men dersom og en skulde være saa forblindet eller vankundig, at han ikke vidste, om et eller andet var Uret eller Tyverie: saa tænke en ikkun, ifald andre gjorde ham sligt, førte sig saaledes op imod ham; saa at de borttogte noget af

62

43

det, som han havde leveret dem, eller ikke gave saa meget tilbage igien, som de havde faaet, eller gjorde meget udueligt og uforsvarligt Arbeyde, eller forfalskede Vahrene eller brugte urigtigt og falskt Maal, Alen og Vegt, om han da gierne vilde see det, om han ikke da strax vilde ansee det som noget der var uret, og besvære sig derover. Og da tænke han ikkun paa Christi Ord, da han siger Matth. 7, 12. Alt, hvad I ville, at Menneskene skal gjøre eder, saaledes gjører I og dem. Hvorudi ligger denne Slutning: Alt, hvad I ville, at Folk ikke skal gjøre eder, det gjøre I heller ikke imod dem. Ville de nu ikke, at nogen skal narre dem i noget eller bedrage dem med falske Vahre, Alen, Maal og Vegt eller udueligt Arbeyde, eller og beholde noget af det, som er givet dem i Arbeyde, men skulde strax erklære sligt for Uretfærdighed og Tyvene, og de gjøre dog alligevel selv det samme imod andre: saa kan de jo let kiende og indsee og af deres egen Samvittighed blive overbeviiste, at de ogsaa overtræder det syvende Bud, og begaaer allehaande Uretfærdighed, og følgerlig kan ikke undskylde sig dermed, at det er en almindelig Vane, og at der næsten paa alle Steder gjøres edes; thi det er vel sandt, som det heder: at hele Verden er fuld af Tyve. Men hele Verden ligger og just derfor, saavel som i henseende til alle Synder, i det Onde, og man maae ikke stille sig denne onde Verden lig, ellers bliver man fordømt med Verden. Ved mange Professioner er

63

43 gandske vist Uretfærdighed saa almindelig, at, som allerede er meldt, alle fra Mesteren til Læredrengene gjøre Uret. Og mangan en Haandverkssvend bliver da ogsaa henreven med, saa at, fordi hans Medkamerarer, de andre Svende, begaaer Uretfærdighed, saa gjør han ligesaa med, og tænker vel endog, han maae og skal ogsaa gjøre saaledes, ifald han ikke vil have Fortred af de andre. Og da tænker han, at dette just ikke er saa stor Synd, efterdi han næsten er blevet nødt dertil af andre. Men ak ney, ikke saa, hvad der er Uret, det bliver Uret, om endog alle Mennesker begik det. En Haandverkssvend maae altsaa snart slaae i sig selv, gaae tilbage i sit forrige Levnetsløb, og prøve sig, hvorledes han og har forsyndet sig med alles haande Uretfærdighed, det maae han bodfærdig erkiende, fortryde og afstaae fra al Uretfærdighed, ellers kan saadan Uretfærdighed i Fremtiden drage timelig og aandelig Uheld og Forbandelse efter sig over ham. Thi al uretfærdig Vinding er en Forbandelse, og drager Uheld og Forbandelse efter sig, saavel ihenseende til Sielen som Legemet. Det vil han gandske vist engang erfare, naar han begynder sin egen Huusholdning. Næsten ved en hver Profession er særdeles Uretfærdigheds Synder, da en forsynder sig med denne en anden med hiin, med en anden Art af Uretfærdighed. Og hvor megen Uretfærdighed gaaer ikke for sig hos Kræmmere, hos Kiøb- og Handelsmand; og ligeledes forsynder ogsaa mange Kræmmer-Svende og Drengene sig med allehaande Utroskab, ja bliver

64

44

ofte ret indviklede og besnærede i Uretfærdighed. Hvor saa ere saadanne Kiøbmandsfolk eller Svende, som søger den kostelige Perle, og ret tænker paa de ævige Skatte og Rigdomme. Vindesyge eller Begierlighed efter Fordeel er i Almindelighed Drivehiulet, og da har man allehaande Kunstgreb, hvorved man vil vinde meget og blive rig. Og da bliver visselig de Ord opfyldte: De som ville vorde rige, falde i Fristelse og Snare, og mange daarlige og skadelige Begieringer, som nedsenke Menneskene i ødeleggelse og Fordervelse, i Tim. 6, 9. Ved saadan Vindesyge og Kunstgreb kan Menneskene ikke allene falde i allehaande Snarer og Strikker, men de falder, de falder virkelig derudi, som disse Skriftens klare Ord viser, og ydermeer falder de i saadanne Strikker, som nedsenker dem i Fordervelse og Fordømmelse. Men, hvo betænker dette? hvo troer det? Hele Verden vil være rig, og søger ikke at blive rig i GUD. Derfor bliver en Tid efter anden immer meere besnæret og fængslet. Derfor maae jo vel enhver Haandverkssvend eller Kiøbmandskarl snart, og endnu i sine unge Aar giøre sig løs fra al Uret, ellers bliver han engang igien tugtet med utroe Svende, Karle eller Folk, og stiller sig selv ved Guds Velsignelse. Thi uretfærdigt Gods lykkes ikke, men opæder endog det med, som er forhvervet med Rette, hvilket den daglige Erfarenhed, som et sandt Ord, bestandig overalt stadfæste. Det vil ofte slet ikke fort eller lykkes for et Menneske i hans Huusholdning og Profession,

65

45

og han har slet ingen Velsignelse, om han end arbeyder nok saa meget, ja løber og render, for at vinde noget. Dertil er ofte Aarsagen, at han forhen har begaaet megen Uretfærdighed, og har endnu en hemmelig Forbandelse ved sig, som han ikke har erkiendt, eller hvorfra han har løsgjort sig. Men erkiender han sine Synder med et bodfærdigt Hierte, beder om sine Synders Forladelse og Udslettelse formedelst Christi Blod, og giør sig løs derfra, saa kommer GUD og igien med sin Velsignelse, hvorpaa mig mange Exempler ere bekiendte.

§. 19.

Efter det ottende Bud skal vi ikke sige falsk Vidnesbyrd imod vor Næste. Der bliver al Løgn Falskhed og Bagtalelse forbudet, da ofte et Menneske foruretter og beskiemmer det andet Menneskes ærlige ja christelige Navn, hvilket er ligesaa stor en Synd som Tyveri. Ja Syrach siger 5 Cap. 17. Over Tyven er Skam til rede, og en ond Fordummelse over en, som haver to Tunger. Med saadanne Løgne, Bagtalerter og Falskheder har ogsaa mange Haandverkssvende forsyndet sig: thi naar de saaledes ere hos hiinanden, saa taler de mange syndige Ord, da det i Almindelighed gaaer ud over Næsten, og snart en og snart en anden maae løbe Spidsrod for deres tøylløse og bagtalerske Tunge. Og naar de besynderlig taler allehaande Ondt om fromme christelige Personer, eller vel forkiettrer dem, udraaber dem for Phantasier, Sværmere og Narre:

66

46

saa er deres Forsyndelse endnu større, og de maae troe, at de da angriber GudS Øyesteen. Og dette skeer dog alligevel meget ofte, naar mueligt en af deres Kamerater og de andre Svende bliver opvakt, og ikke meer vil giøre alting med; saa søger de andre kiødelige og uomvendte Svende paa alle Maader at bagtale og sværte ham, da de meget mere skulde lade hans gode Exempel ogsaa tiene sig til Bod og Omvendelse, samt Efterfølgelse. Men det sædvanlige falske Vidnesbyrd aflegger de fleeste Mennesker, og saaledes og de kiødelige Haandverkssvende imod sig selv, og skader sig selv allermeest derved. De holder sig nemlig for Christne, for ret evangeliske Christne, for ret gode Lutheraner, ja kan vel endog disputere om Religions-Sager. Og der er dog lutter Selvbedrag. De ere ingen Christne, og hører ikke Christum til, efterdi de ikke har Christi Aand, og ikke følger ham; thi Paulus siger Rom. 8. Hvo som ikke har Christi Aand den er ikke hans. Og Gal. 5, 24. skriver han: Men de, som høre Christum til, have korsfæster Kiødet med Sindsbevægelserne og Begæringerne. De korsfæster ikke deres Lyster og Begieringer men lader samme herske hos sig, og altsaa tilhører de heller ikke Christum, og kan i den Stand heller ikke blive salige og komme til Christum. De maae altsaa lade det om sig selv givne gode men falske Vidnesbyrd, eller Selvbedrag, eller det falske Haab at blive falig, fare, og i sand Bod og Omvendelse erkiende, at de hidindtil ved al udvortes

67

47 Ærbarhed endnu har røret Hyklere og Løgnere, som ikkun, naar det er kommet viidt, har behiulpet op trøstet sig dermed, at de endnu har gaaet i Kirken og hørt Guds Ord, omendskiønt de ikke ere blevne Ordets Giørere. Til disse raaber vor GUD allerede i det gamle Testamente:

Forlader eder ikke paa løgnagtig Ord, at de sige: HERrens Tempel, HERrens Tempel, HERrens Tempel ere de; men dersom I alvorlig bedre eders Veye, og eders Idrætte, og I giøre jo Ret. Jer. 7, 4, 5, Hvor meget mindre kan nu de holde sig for Christne, og vente Salighed, som endog ikke engang iagttager den udvortes Gudstieneste, og hører lidet Guds Ord.

§. 20.

Endelig forsynder ogsaa Haandverkssvende, saavelsom mange andre sig Dag ud og Dag ind imod det niende og tiende Bud. Thi disse to Bud forbyder og bestrasker ikke allene de virkelig udbrydende Uretfærdigheds Synder, men endogså Hjerters Tanker, Lyster og Begieringer; thi det hedder: Du skal ikke begiere din Næstes Huus, du skal ikke begiere din Næstes Hustrue, Svend, Pige, Øre, Asen, eller noger af alt der, som hannem tilhører. Her viser just disse Bud, at Guds hellige Lov har en dybt gaaende aandelig Forstand og Meening, hvorfor man ved alle Guds Bud maae ikke allene blive staaende ved de blotte udvortes udbrydende Synder, men made: endog holde de indvortes onde

68

48

Tanker, Lyster og Begieringer for fordømmelige paar samme hersker i Hiertet. Men nu hersker hos alle uomvendte Mennesker endnu alle Hiertets onde Tanker, Lyster og Begieringer. Derfor maae just det hele Hierte blive forandret i en sand grundig Omvendelse. Ellers er ved al udvortes Bedring og grove Synders afleggelse endnu meget Hyklerie, og det har vel heller ikke dermed nogen lang Bestandighed uden Hjertets Forandring. Hiertet, Hiertet maae altsaa forandres. Det maae erkiendes som en grundond og bedragelig Ting. Og dertil tiener nu Guds hellige Lov, naar den bliver ret indseet og erkiendt i sin Aandelighed og dybtgaaende Forstand og Meening, da den som et klart fint Speyl aabenbarer og opdager endogsaa Hiertets inderste onde Vanart for os, og som en Hammer sønderslaaer Hiertet, som vi synger: Guds Bud lærer os at kiende vor Synd og slaaer vort Hierte neder & c.

§. 21.

Men paa det at vi maae desto mere erkiende Synden, som en stor Vederstyggelighed; saa maae vi endnu see i et andet Speyl, nemlig i Christi Lidelse. Thi da JESUS som vor Midler og den der har gaaet i Borgen for os, som Guds Lam, har baaret alle vore Synder, og har maattet fyldestgjøre og forsoner for samme med en saa stor Legems-og Siele-Lidelse: saa kan vi deraf jo tydelig see, hvor brændende Guds Vrede maae have været over vore Synder, at, da han har kastet dem paa sin Søn, eller tilregner ham dem, saa

69

49

har han formedelst disse Synder, som han havde paataget sig, straffet, plaget og piint ham, og paa ingen Maade forskaanet ham. JESUS, vor Borgen og Midler, har jo i sit hele Liv og i sær i sine sidste Timer for os maattet taale og udstaae allehaande Lidelse, Forsmædelse, Spot og Skam. Man har spyttet ham i Ansigtet, slaget ham med knøtte Næver i Ansigtet, hudflettet ham, kronet ham med en Tornekrone, og snart forhaanet hans Prophetiske og snart hans Kongelige Embede, og gjort ham al optænkkelig Forsmædelse og Forhaanelse, og endelig naglet ham til Korset, da han leed den allerforsmædeligste og smerteligste Død. Men al denne Lidelse, som Menneskene har gjort og paaført ham, var dog ikkun den mindste Deel af hans Lidelse, thi han maatte for os ikke allene smage og lide den legemlige, men endog den af os fortiente ævige Død, hvorover han stor Oliebierget stred med Døden og formedelst stor Siele-Angest svedte blodig Sved, ja endelig paa Korset klagede, at han var forladt af GUD; i det at han i det tre Timers Mørke har erfaret den allerstørste Siele-Angest, da det og var saa mørkt i hans allerhelligste Siel, at han ikke fornemte noget Glimt af den guddommelige Kierlighed, men maatte føle og fornemme Guds Vrede i den allerhøjest Grad; og alt dette har han liidt for vore Synders Skyld, for derved fuldkommen at fyldestgjøre for vore Synder. Deraf kan vi nu see og erkiende, hvor afskyelig Synden er i Guds Øyne, da han endog har straffet den saa grusomt

70

50 paa sin egen Søn. Hvo kunde da nu længer elske og øve Synden, naar han seer i dette Christi Lidelses Speyl? Thi intet kan mere bringe os til sand Anger og Fortrydelse, end naar vi ret betragter og ret frugtbart betænker denne Christi Lidelse og hans for os udgydede Blod, som vi synger: Om mit Kiød og Blod vil skienke mig med Syndens Lysteskaal, hvad Du leedst, jeg monne tænke, og strax finder Roe og Taal; setter Satan an paa mia, som min Skiold jeg viser dig, dine Saar og Blodestrømme, strax maae han tilbage rømme. Den arme blinde Verden vender Sagen ret om, og misbruger JESU Lidelse til største Sikkerhed og Ubodfærdighed, ret ligesom at det med Synden havde intet at betyde, og denne Christi saa store Legems og Siels-Lidelse skulde dog meget meer opvekke os fra al Sikkerhed til Bod og Omvendelse; saaledes ere selv Skyld udi, at vi ingen Nytte og ingen Frugt faaer af Christi Lidelse, men maae vente større Straf og Plage, fordi vi saa skammelig har misbrugt Christi Lidelse. En Haandverkssvend maae altsaa og ret foreholde sig dette Christi saa store Legems-og Siele-Lidelses Speil, paa det at han derved ret kan komme til at erkiende og hade sine Synder, og ikke løbe med de andre forfængelige Svende og Kamerater i det ryggesløse Væsen og den forfængelige Vellyst mere, og det maae da af enhver ret bodfærdig Synder hedde af Psalmen: JESU dine dybe Vun-

71

51 Om mig Verden vil forlede hen paa Lysters brede Plan, hvor der er kun syndig Glæde, jeg da skuer nøye an dine Piners Byrde svar, du for mig udstandet har, saa kan jeg i Andagt blive, og hver Vellyst Vind fordrive.

§. 22.

Men herhos maae vel merkes, at ingen hverken af Guds hellige Lov eller af Christi Lidelse kan ret angergiven og bodfærdig erkiende sin Synd, og dens Vederstyggelighed og Afskyelighed, dersom ikke den Hellig Aand ret oplukker begge Dele for ham, og selv virker saadan Erkendelse, saadan Anger og Bod i ham. Derfor er det fornødent, at enhver hjertelig paakalder GUD, at han selv vil lære ham ret at indsee saavel Loven som Christi Lidelse, saa og selv virke sand Bod og Omvendelse i ham. Enhver, og allsaa en Haandverkssvend gaae derfor snart hen til sin GUD, og paakalde ham derom med disse eller deslige Ord: Du hellige og store GUD, jeg har seet af din hellige Lov og Bud, hvorledes ogsaa jeg har forsyndet mig imod alle dine Bud, og vel allsaa har nødig at gjøre Bod, og af gandske Hierte at omvende mig fra alle mine Synder; men jeg erkiender det endnu ikke ret, jeg er endnu blind ved din Hellige Lov, og indseer den endnu ikke rettelig hvorledes den er aandelig og gaaer meget dybt, hvorledes den endog straffer Hjerters inderste Fordervelse, og fordrer, at det gandske Hierte skal opofres til dig. O, saa lad mig dog i din Hellig Aands Lys ret indsee din Lov i sin dybtgaaende aandelige For-

72

53 stand og Meening, og ret erkiende og indsee alle mine Synder, men i sær mit onde Hierte og udvortes Fordervelse, hvorledes jeg i Bund og Grund er fordervet, og der slet intet got er at finde ved og i mig, at jeg heller ikke kan forandre og forbedre mig selv, og altsaa af mig selv slet intet formaaer, og slet intet kan, uden synde. Udrens mig derved fra al egen Retfærdighed, Fortieneste og Værdighed, saa at jeg anseer mig som en gandske arm ja stor Synder, og kommer til ret Fattigdom i Aanden, til ret dyb Bøyelse, Skam og Angergivenhed. Og saa vilde du ogsaa ret lade mig indsee din kiære Søns saa store Lidelse, at jeg af samme som et klart Speyl kan see og erkiende, hvilken Vederstyggelighed at Synden er udi dine Øyne, da du har straffet samme paa din egen og eneste Søn med saa stor Helvedes Angest og Marter. O lad mig dog blive ret inderlig bevæget, bøyet og ydmyget ved denne JEsu saa store Siele- og Legems-Lidelse, og ogsaa ret sørge og komme til en ret gudelig Anger og Bedrøvelse, da mine Synder jo ere de Spyd og Nagler, som har stukket JEsu, og da min Synder har foraarsaget ham saadan Siele-Angest, og har derved udpresset den blodige Sved af ham; derved vilde du ret blodgiøre, knuse og sønderslaae mit haarde Hierte, og virke et ret dødeligt Had i mig til Synden. Og altsaa virke du selv i mig en sand Bod og Hiertet, det gandske Hjertes Forandring, saa at jeg omvender mig fra alle Synder, endogsaa fra mine Skiødesynder, og af gandske Hierte,

73

53

og ikke forbeholder mig en eneste Synd for dig, eller holder nogen Synd ringe, men agter meget meer enhver Synd ret stor og forstrækkes derfor, men og i saadan Orden kommer til Christum, og bliver ret beqvem og skikket til den guddommelige Trøst, faaer din Naade og alle mine Synder Forladelse, samt bliver derom forsikkret, og altsaa i Tid og Ævighed blive salig, Amen.

§. 23.

Naar nu et Menneske af Loven og Christi Lidelse kiender Gud Vrede over Synden, og derved kommer til Bod og Omvendelse: saa maae han ikke blive staaende derved; men og saaledes ansee Christi Lidelse, som den er, et Speyl paa Guds Allerhøyeste Kierlighed til os arme Syndere, og at Christus derved har gandske fuldkommen forsonet for os, og fyldestgiort og betalt for alle vore Synder. Og derved skulde vi lade os bringe til Troen paa Christum, at vi ved Syndens Erkiendelse ogsaa nu kommer til ham den Syndeforsoner, og formedelst ham allene til Faderen, det er, bede om Synds Forladelse for Christi Blods Skyld, og troende antage Jesum med hans gandske Salighed, i Troen tilregne os JEsu hele Fortieneste, i sær hans forhvervede og medbragte ævige Retfærdighed, at vi fast indklæder os i samme hans Retfærdighed, og lader os smykke og pryde dermed, som i vort skiønne og deylige Klædebon, eller troer paa den, som gjør de Ugudelige rerfærdige, paa det at vor Troe maae blive regnet os til vor Retfærdighed.

74

54

Denne Troe, som fatter og tilregner sig den hele Christum, hans gandske Salighed, er Hovedsagen ved den hele Omvendelse, om hvilken Troe vi ogsaa Maae paakalde HERren; thi ligesom vi ikke selv kan bringe os til Syndens rette Erkiendelse og til en sand Bod og Omvendelse, men maae bede GUD derom: saa kan vi heller ikke af os selv komme til JEsu Christi Erkiendelse og til Troen, og saaledes heller ikke kiende Guds Kierlighed af Christi Lidelse, eller troende forsikkre og om samme, derfor maae vi og Hiertelig paakalde GUD derom,

paa det at vor Troe ikke skal være et selvgiort Verk, som i Nød og Død ikke har Bestandighed, og hvormed mange tusinde Mennesker bedrager sig. Thi det er vel det største og skadeligste Selbedrag, naar Menneskene holder deres blotte Indbildning og selvgjorte Tanker om Christo, deres selvgjorte Tillid til Christi Fortieneste for Troen; og Troen er dog en stor, mægtig, guddommelig Gierning, som den Treenige GUD allene maae virke, hvorfor som meldt, mange tusinde Mennesker bedrager sig med en falsk død Troe. Men paa det at man nu ikke og skal bedrage sig med saadan falsk og død Troe, saa drage enhver selv prøve sig, om han staaer i Troen, om hans formeente Troe og er af den rette Art. Saa længe en endnu ikke erkender sin Synd, og i Særdeleshed sit onde Hierte, saa kan han efter hans Tanke meget snart og let troe, tilregne sig Christi Fortieneste og trøste sig selv. Og det er lutter eget Verk og Gierning, følgelig blot Indbildning

75

55 og Selvbedag. Men naar Mennesket ret indseer sin indvortes Fordervelse, og hans mange virkelige Synder ret falder han paa Hiertet som en svar Byrde, da kan han ikke meer saa let tilegne sig Christi Fortieneste i Troen, og han frygter sig endogså, at han ikke fremdeles som forhen skal bedrage sig selv. Da nu enhver, som Paulus formaner 2 Cor. 13, 5. skal prøve sig selv, og forsøge, om han er i Troen: saa merke han dog denne mangfoldige og store Forskiel imellem en sand, levende, saliggjørende og en falsk og død Troe, som ikke gjør retfærdig og salig.

I Den sande Troe er den Treenige Guds store Verk og Gierning, ja et saadan stort Verk og Gierning, som just bliver virket ved samme store guddommelige Krast, ved hvilken Christus er bleven opvakt fra de Døde, som tydelig er at see Eph. i, 19. 20. GUD Fader virker den, som det heder Joh. 6, 29. Det er Guds Gierning, at I troe paa den, som han udsendte, ligesom han og kaldes Guds Gave Eph. 2, 8. Og JEsus siger selv Joh. 6, 44. 45. Ingen kan komme til mig, uden Faderen, som mig udsendte, faaer draget ham, og jeg skal opreyse ham paa den yderste Dag. Der er skrevet i Propheterne, og de skal blive lærte af GUD Hver derfor, som hører af Faderen, og lærer, kommer til mig. Men JEsus Guds Søn kaldes selv. Troens Begynder og Fuldkommer, og den Hellig Aand Troens Aand, uden hvilken vi ikke kan kalde

76

56 JEsus vor HERR. Altsaa er den sande Troe en af den Hellig Aand virket Levende Guds Kundskab og JEsu Christi Erkiendelse, et guddommeligt Bifald, og en vist fast af GUD selv givet Tillid paa Christum. Den falske døde Troe derimod er et blot selvgjort og eget Menneskenes Verk, og altsaa en blot Indbildning og Overtalelse af sig selv, en blot bogstavelig ved egen Fornuft og Kraft erlanget Videnskab og Kundskab, et selvgjort Bifald, saaledes som Jøder og Tyrker kan give deres vrang og vildfarende Lære, og en falsk og indbildt Tillid paa Christi Fortieneste ligesom ogsaa Jøder og Tyrker, staaer haardt paa, og forlader sig fuldt og fast paa deres Overtroe.

2 GUD virker den sande Troe i Hiertet, og det ikke i noget andet, end i et ret fromt bodfærdigt, angergivent, sønderbrudt og sønderknuset Hierte; men den døde falske Troe er en blot Tanke i Hovedet, hvorved Mennesket ikke har noget bodfærdigt, angergivet og sønderknuset Hierte, og altsaa ikke bringer det Offer, som kan behage GUD.

3 Ved den sande Troe er et Menneske udtømmet fra den egne Retfærdighed, og hungrer og tørster efter Christi Retfærdighed, efter hvilken han med inderlig Forlængsel har udstrakt sig, indtil han endelig kommer fra Forlængsel til Omfavelse, og med fuld Troe og Tillid griber og tilegner sig JEsus og hans Retfærdighed. Ved den falske døde Troe staaer et Menneske endnu i egen Retfærdighed, forlader sig paa en eller anden

77

57 udvortes Øvelse og Gierning, eller trøster sig dog derved, at han dog ikke er saa ond som andre, og der er ingen Hunger og Tørst, ingen Hiertelig Forlængsel efter Christi Retfærdighed, og meget mindre en sand Tilregnelser af hans Frelse og Forsoning.

4 Den sande Troe gjør ligesom retfærdig, saa og hellig, og til er sandt nyt Creatur; den forandrer og fornyer Mennesket, som Luther siger, af Hierte, Mod, Sind og alle Kræfter; thi den bringer den Hellig Aand ind i Hiertet, ved hvilken vi igjen bliver fornyede til Guds Billede. Den bringer jo ogsaa den guddommelige Fred i Hiertet, da Sielen finder Rolighed og Fred i Christo, og ved den Hellig Aands Vidnesbyrd bliver kraftig forsikkert om Guds Maade og Syndernes Forladelse, og derved just ogsaa bliver gjort villig og sterk til at vandre i Hellighed. Men ved den falske Troe bliver en hverken retfærdig eller hellig, han faaer ikke den Hellig Aand, men beholder Verdens Aand, og har derfor heller ingen sand Fred, ingen sand Sieleroe, og altsaa og hverken Villighed, Kierlighed og Lyst eller Kraft til Hellighed, uden hvilken dog ingen kan ses HERR.

5 Den sande Troe tager Christum ind i Hiertet, renser Hiertet fra Synden, og er da den Seyer, som har overvundet Verden og Verdens Fyrste, saavel som hans Verk og Syndens Væsen; thi da Christus er i Hiertet, saa maae han jo vel være mægtigere, end Verden og Satan er,

78

58

og han vil dog vel ogsaa rense sin Bolig. Den sande Troe er jo ogsaa virksom ved Kierlighed, og rig paa gode Gierninger og Frugter; men den falske og døde Troe bringer Christum ikke ind i Hiertet, og altsaa heller ingen Renselse fra Synden, og ingen Seyer over Verden og Satan, og saa er den heller ikke virksom ved Kierlighed, eller rig paa gode Gierninger og Frugter.

§. 24.

Efter disse Stykker af den saa store Forskiel maae ogsaa enhver prøve sig og paakalde sin Frelser, at han dog selv vil virke en sand levende Troe i ham. Og derfor gaae han dog snart hen til sin Frelser og bede ogsaa med disse eller andre saadanne Ord: HERre JESu! jeg hører her af dit Ord, hvor meget der hører til den sande levende Troe, og at saa mange tusinde Mennesker bedrager sig med en blot død Videnskab og en falsk indbildt selvgjort Troe, ligesom ogsaa jeg har fordem bedraget mig dermed. Men jeg vil nu ikke videre bedrage mig saaledes, derfor beder jeg, o HERre JESu, virk du dog selv en sand levende Troe i mig, og vær ogsaa hos mig Troens Begynder og Fuldkommer. Opluk mig ret ved din Hellig Aand formedelst dit Ord, dit Kors og din Lidelse, at jeg nu deraf som et klart Speyl kan kiende din og din Faders Kierlighed, og gandske i Troen nedsenke mig derudi. Bevar mig fra alt Selvbedrag, og giv mig selv saadan en Troe, som er din og din Faders og Aands Verk og Gave, som inderlig forener mig med dig, og be-

79

59

kommer din gandske Salighed, Naade og Syndernes Forladelse, samt og den Hellig Aand, bringer Roe og Fred i Hiertet, ja tager dig selv ind i Hiertet, at jeg og engang i Doven kan være trøstig, og skilles herfra i Fred. Lad altsaa min Troe, da du formedelst samme boer i Hiertet som din Bolig, og gøre mig til et gandske nyt Creatur, og ligesom retfærdig, saa og ret hellig, der er virksom ved Kierlighed og fuld af gode Frugter. Derfor sukker jeg endnu, som vi synger: Boe selv ved Troen i min Aand, at Troen sterk kan blive, alt meer og meer faac Overhaand, og mange Frugter give, I Trang at være uforsagt, og stræbe ret af al min Magt, min Næste got at gjøre. For alting, naar det gielde vil ved Livets Maal og Ende, da Hielp, at jeg i Troen til dig ret mig veed at vende, og fast mig holde ved din Død, fra bliver Troens Ende sød, og al min Jammer endes. Eller: Giv mig af din Barmhiertighed en Christen Troe til Ende & c.

§. 25.

Har nu nogen en sand Troe, om den endog er meget svag: saa er han ogsaa allerede retfærdig og salig, eller har Syndernes Forladelse; thi saadan en beder dog troende om Naade og alle sine Synders Forladelse, søger den ogsaa hvor han skal søge den, nemlig hos Christum og ved Christum i hans Blod. Han beder og med den bodfærdige Tolder: GUD være mig Synder naadig, eller en forsoner GUD! Han beder altsaa, at GUD formedelst den ved Christum skeete For-

80

60

soning og Forløsning, for sit Blods Skyld vil forlade ham alle Synder, og op og antage ham til Naade og til sit Barn, gjøre ham deelagtig igien i al den Naade, som han bekom i Daaben, og være og blive hans i Christo forsonede GUD og Fader. Hvo som beder, hedder det nu, han faaer. Han beder om Naade og alle Synders Forladelse, han har ogsaa allerede derfor faaet og bekommet Naade og Syndernes Forladelse. Men der kan mangan bodfærdig Synder ikke saa strax gandske og fuldkommen troe, og forsikkre sig om Syndernes Forladelse, især, da saa mangan en Haandverksvend er paa fine Reyser og Vandringsskab kommen iblant saa mange onde Selskaber, og derved har faldet i mange Stykker som gandske besynderlig trykker ham, og da det vil falde ham besværligt, at troe ogsaa disse Synders Forladelse. I Særdeleshed naar han ogsaa har forført andre med til Synd, og ikke har samme tilstæde, at han kan tilkiendegive sin Anger og Bod for dem. Men da farer han dog desto mere fort i samme med Bøn og Suk om Naade og Forladelse, og har ingen Roe, førend han ogsaa vist veed, at han har faaet Maade, og er formedelst den Hellig Aand kraftig forsikkret om alle sine Synders Forladelse, og bliver forvissat om sin Frelse, ja den ævige Salighed. Og da vil saadan en ogsaa vel ofte bede med disse eller andre saadanne Ord:

Herre JESu, jeg er jo desverre en gandske ureen, ja stor Synder, og har i mange Maader

81

61

forseet mig og synder imod dig, ja vel og forarget min Næste, eller forføre ham med til Synd. Men du har gjort mine Synders Renselse formedelst dig selv, fyldestgjort og forsonet for alle mine Synder ved dit Blods

Udgydelse, og ved din Død, og derfor betalt for mig, og derved forhvervet mig alle mine Synders Forladelse og en ævig Retfærdighed. O, saa aftroe mig med dit Blod, og gjør mig reen af alle mine Synder. Klæd mig i din Retfærdighed, og tilregne mig det til Retfærdighed, ar jeg troer paa dit Navn, og tilregne mig da ikke mere alle mine Synder, men lad dem til ævig Tid være tilgivne og udslettede, som en Taage for Solen. Du har jo, o Guds Lam, baaret al Verdens Synder, ja endogsaa de selv samme Synder, som i Særdeleshed trykker mig og ligger mig paa Hiertet, har du baaret, forsonet og fyldestgiort for. Derfor lad ikke en eneste af mine Synder, endog ikke de, som i Særdeleshed qvæler og krænker mig, staae paa mit Synderegister, men alle, alle være afgiorte og kastede i Havets Dybhed, og saa langt fra mig, so Østen er fra Vesten. Ja, lad dem ikke allene være udstenede som en Taage og en Skye, men endog gandske udstenede af din Ihukommelse, saa at du efter din Forjættelse ikke i Ævigs hed vil tænke paa dem mere, meget mindre hiemsøge og straffe mig derfor. Men lad mig, min Frelser, ikke allene faae Maade og Syndernes Forladelse, men endog Forsikkring om din Naade, og naadige Forladelse, at jeg ved dit Brod, som

82

62 min Løsepenge, ogsaa bliver ret løs fra en ond Samvittighed, saa at ingen, ingen Synd, endog ikke de, som besynderlig krænker mig, skal fremdeles qvæle og pine mig, og bringe mig i en Slavisk Frygt og Skrek, og lad mig altsaa og i dit Blod finde din Fred og den sande Sieleroe, og en ret varig og ævig Trost, til Forsikkring om, at jeg er bleven retfærdiggjort og har faaet alle mine Synders Forladelse, paa det at jeg og engang i Døden kan være trøstig og frimodig. Derfor giv mig og din Hellig Aand, som den rette Trøster i al Nød, at han kan give min Aand Vidnesbyrd, at jeg er er Guds Barn og en Guds Arving, og som kan være mit Seyl og Pant paa Forløselens Dag, der særdeles ret udgyder Guds Kierlighed i mit Hierte, og opvekker ogsaa en inderlig Hiertens-Gienkierlighed i mig, og altsaa ret helliger og fornyer mig, og rigelig salver mig med alle sine Gaver, saa at jeg og fremdeles bliver en ret sand Christen, en som er salvet med den Hellig Aand, og følgelig fører et ret christeligt Liv og Levnet, og endelig salig og i Fred beslutter mit gandske Levnets Vandringskab. Dertil hjælp mig, o Jesu, for dine Vunders Skyld, Amen, Amen.

§. 26.

Men paa det at nu en bodfærdig Haandverkssvend desto bedre kan komme til en villig Troe og Fred, og kan immer mere blive forsikkert om al Naade og alle Synders Forladelse, og immer blive fastere og vissere, følgelig og kan

83

63

føre en ret evangelisk Christendom: saa holde han sig nu og stedse til Evangelium, og lade der være sin daglige Føde og Næring. Evangelium viser og tilbyder ham Guds store og almindelige Naade og ævige Kierlighed. GUd har i sit Kierligheds Raad allerede af Ævighed tænkt paa vor Salighed, og han vil efter saadan ævig Kierlighed, at alle Mennesker skal blive hjælpne og komtil Sandheds Erkiendelse, og til den Ende har han og efter denne sin almindelige Barmhertighed og Trofasthed, Kierlighed og Maade givet os sin Søn til en almindelig Forløsning og Forsoning for vore Synder. Thi denne er en Forsoning for vore, dog ikke allene for vore, men endog for den gandske Verdens Synder. Denne almindelige ævige Kierlighed, Trofasthed og Naade, og denne almindelige Forløsning, da GUd har givet sin Søn til en Forløsning for alle, maae nu en bodfærdig Synder stedse foreholde sig, ja gandske nedsenke sig derudi. Og da maae han dog troe, at Guds Maade er gandske almindelig, følgelig er over ham, saa høy som Himmelen er over Jorden, og at det i Omvendelsens Verk kommer an paa lutter Maade og Forbarmelse, at Gud forlanger slet ingen Fortjeneste af os, men vil gjøre os retfærdige og salige af puur lutter Naade, saaledes, at hvo som ikkun vil have Naade, hvo som ikkun vil blive salig af Maade, den staaer ogsaa virkelig Naade, ja har allerede Maas de. Thi I ere bledne salige af Naade, siger Paulus Eph. 2. Vor GUd tilbyder os alle

84

64

i Ordet sin Naade og vil saa gjerne elske os og gjøre vel imod os i Tid og Ævighed; vi skulle derfor ikkun antage denne Maade som Maade, der er skienket og givet os for intet; vi skulle lade elske os og gjøre vel imod os, og lade alle vore Synder tilgives os af Maade, og ligesom Maria hisset sagde til Engelen Gabriel, og saaledes troende sige: See, jeg er HERrens Tienerinde, HERrens Tiener; mig skee, som du, min GUd, har sagt. Du har sagt, du har fundet Naade, jeg vil gjøre vel imod dig, thi det skal være min Lyst, at jeg kan gjøre dem got. Nu, saa skee det ogsaa mig, o HERre: jeg holder mig trolig til det, som du har forjættet, og til den Forjættelse, som du i Ordet tilbyder, ja allerede giver. Maria var dog og en Synderinde, hvorfor hun og først blev forfærdet ved Engelens Hilsen; men i alt det, da hun betragtede sig i sin Skrøbelighed og Ringhed, og ansaae sig i sin Elendighed, troede hun dog det, som blev sagt til hende, og antog det altsammen ret troende, og derfor skede det, at fordi hun troede, saa blev hun HERrens Moder, derfor sagde Elisabeth om hende: Salig er du som troede. Hun sagde ikke: salig er du, som har giort det og det, og har været saa og

saa from, men fordi du troede, derfor er du salig. Og saaledes seer vi, at Troen befalder HERren saa vel, og vi allene ved Troen bliver retfærdige og salige, da hans Syne ikke seer efter Troen. Og Troen er ligesom det rette Øye, som betager den HERre JEsu sit Hiert, som der

85

65 staaer i Høys. 4, 9. Du har betaget mit Hierte, min Syster, o Bruud! du har beraget mit Hierte med et af dine Øyne. Altsaa troe, troe, o Bødfærdige Synder, troe paa den HERre JEsu, troe, at du formedelst ham ogsaa har Maade og alle dine Synders Forladelse, og at Jesus ogsaa siger til dig: Vær trøstig, min Søn, dine Synder ere dig forladne, allerede forladne. Jesus har i sin ævige almindelige Forløsning og Forsoning ogsaa baaret alle dine Synder, ogsaa forsoner, fyldestgiort og betalt for alle dine Synder. Han er altsaa bleven en Forsoning ligesom for hele Verdens, saa og for dine Synder, og derfor ansee dig ikke anderledes, end et ved Christum fuldkommen forsonet Guds Barn, som Gud i Christo naadig anseer og elsker, da han jo selv i Christo har gjort dig behagelig for den Elskelige, eller saaledes har smykket og givet dig med sit Blod og med sin Retfærdighed, at han kan elske dig, ja at han intet seer paa dig, uden det, som er høyst elskværdigt, nemlig hans Søn JEsu Christum og hans gandske Salighed. Derfor see ikke allene stedse paa dine Synder, men endog paa Jesu, hvorledes han som det Guds Lam, har baaret, bortbaaret, og fuldkommen betalt og fyldestgiort for alle dine Synder. Da har han heftet og naglet den Haandskrift, som var imod dig, til Korset, og til intet gjort den, forløst dig fra Lovens Forbandelse, da han for dig er bleven en forbandet Ting paa Korset, paa det at du, som ved Loven var en forban-

86

66

det og fordømt Synder, kunde blive er benaadet Guds Barn, at du ikke mere skulde frygte for nogen Lovens Forbandelse, nogen Guds Vrede, og nogen Straf, og ikke grue hverken for Død eller Helvede, fordi han din Frelser havde smaget Døden og Guds Vrede for dig, og liidt al den Straf for dig, som du ævig skulde have liidt, og derved forhverver dig en ævig Maade en ævig Fred, ja Fred og Glæde i den Hellig Aand, og den rette Guds Børns Frihed, saa at du nu ikke mere behøver at frygte dig som en Træl og Slave, men kan trøste dig med retskaffen Tillid. Og derfor maae du ogsaa nu sette alt dit Haab og din Tillid til den ved Christum forhvervede Maade, og ikke paa nye omgaaes med Gierninger, eller trøste og tilfredsstille dig derved; thi du skal dog aldrig ved dine egne Gierninger og øvelser kunde komme til Rolighed, Vished og Fasthed, efterdi de beste Gierninger ere altid ufuldkomne, og du altid maae vakle og ikke kan være vis paa, om dine Gierninger og skulde være tilstrekkelige og af den rette Art. Men Naaden er og staaer immer vist og fast, som vi synger: Guds Maade og Barmhertighed staaer fast og ævig bliver ved Det er en uforanderlig Maade, som varer fra Ævighed og til Ævighed; og den med dig giorte Maade- og Freds-Pagt, er en avig Pagt. Og denne Maade, denne faste Freds-Pagt, bortfalder ikke og ophæves ikke, om du endogsaa falder, forseer dig og snubler. Thi ligesom vor Gud efter Psal. 68 siger til sin Søn: Jeg vil holde ham min Mi-

87

67

skundhed evindelig; og min Pagt skal holdes ham troligen. Saa siger han og saaledes til os da ven med Christo giorte Pagt tillige er gjort med os i Christo og angaaer os. Da faaer du paa nye al den Naade, som du har faaet i den hellige Daab og du bliver da i Christo anseet saaledes, som du aldrig havde forladt eller overtraabt din Daabes-Pagt.

§. 27.

Dersom du nu vel har faaet Naade og Syndernes Forladelse, men ey saa fuldkommen kan troe det og forsikre dig derom: fra bliv ikkun ved at bede om denne Naade, ak faae kraftig Forsikkring og Besegling derpaa, og paakald HERren din GUD, at han og vil give dig sin Søns Aand, som raaber Abba, Fader. Beed ham immer alvorligere, at han vil give dig den ret sønlige Aand, som kan give din Aand Vidnesbyrd, at du er et Guds Barn, og som kan skaffe dig Roe og Fred, fra og give dig Lyst, Villighed og Kraft til alt got i dit Hierte, og ret salve dig, opfylde dig med sine Gaver, og altsaa gjøre dig i saadan Orden til en ret Christen, det er til en salvet aandelig Konge og Præst. HERren skal gandske vist bønføre dig, og gjøre dit Hierte og din Samvittighed til rette Tid roligt, og dig vis, ja lade den Hellig Aand selv være dit Pant og Seigl derpaa, en Besegling paa den nærværende Maade, og er Pant paa der ævige tilkommende Liv, og altsaa besegle dig paa Forløsningens Dag. Thi det er et almindeligt Gode, hvortil alle Troende kan og skal kom-

88

68

me, saa at de tilsidst og kan bekræfte og sige: I HERren har jeg Retfærdighed og Styrke, Retfærdighed, saa at jeg endog i Guds Dom kan bestaae med Glæde, og Styrke, til at overvinde Synden, Verden, og alt Ondt,

og at øve dig i alle gode Gierninger, og at love og prise HERren med Ord og Gierninger, da det skal hedde: Lov HERren, min Siel, og forglem ikke noget af alt det gode imod dig; Som allene tilgiver dig dine Synder, og læger al din Brøst. Ps. 103, 2. 3.

§. 28.

I saadan Orden, paa saadan Maade, begynder nu først den rette evangeliske Christendom. Og da vil ogsaa en opvakt bodfærdig og troende Haandverkssvend vise sig som en ret evangelisk Christen i Ord og Gierning, og føre et ret christeligt Levnet, saa at han, og med Gierning og Sandhed kan kaldes en ret christelig Haandverkssvend, og saaledes ogsaa engang blive en ret christelig Mester. Vi ville nu altsaa her ihenseende til de vigtigste Stykker tage hans Christendom og Forhold i Betragtning.

§. 20,

En ret christelig Haandverkssvend vil nu, da han er bleven en Christen, eller har ret omvendt stg til Christum, ogsaa elske Christi Ord, og derfor gierne høre, læse og betragte samme, paa vet at han stedse kan bestyrke og forfremme sig i sin Christendom, og derved faae Kraft til, omhyggelig at stride imod alle Synder. Da vil han ofte

89

69 sukke og sige: Spiis min Siel med dine Ord rene, dertil mig aandelig Hunger forlene, at den Mad kan mig nydelig smage, alle mine Dage. Han vil ikke meer som tilforn hungre og tørste efter Verdens Børns Forlystelser, og ikke meer æde af det, som behager dem, men lade Guds Ord være hans bestandige Spise og Næring, og det saa meget mere, da han paa hans Reyser og Vandringskab kan snart hist og snart her blive fristet, til at lade Verdens Lyst befalde sig igien, og til atter at afvige fra den engang betraadte smalle Vey, derfor vil og maae han desto meer immer omgaaes med Guds Ord, og lade det være sine neste Rettesnor. Da vil han ikke mere følge de

arme Verdens Børns Lukkefugle, de andre forfængelige

Svende, men tænke, om endog alle andre afviger, og løber med i Verdens forfængelige Væsen: saa vil jeg dog rette mig efter Guds Ord, og følge samme som: min eneste ubdragelige Veyviser. Da vil han sige med David: Dit Ord er en Lygte for mine Fadder. og et Lys paa min Stie. Jeg er en Christen, og saa maae Christi Ord ogsaa gielde meer for mig, end alt andet, som Menneskene foreholder mig, der ville afføre mig fra den engang betraadte smalle Ben. Og ligesom Guds Ord er min Spise, saa er det og mit Skiold, mit Aandens Sværd, til at væbne og forsvare mig med, at intet skal afvende mig fra Christum. Thi ved Guds Ord bereder Gud mig et Bord imod alle mine Fiender, imod alle Mennesker, ja imod alle onde Aander,

90

70 som ville afholde og forføre mig igien fra den smalle Vey. Om der endog vare nok saa mange Fiender imod min Siel: saa bliver jeg dog ved Guds Ord, og sidder derved som ved et Bord, saa at jeg der spiser og drikker og bliver saa sterk, at jeg kand overvinde alle Fiender, at de arme Verdens Børn, de andre forfængelige og verdsligsindede Svende eller Mestere ey mere skal giere mig afspænstige fra Christum og han Vey. Thi hvo som stedse omgaaes med Guds Ord, seer snart, at den arme Verden med sin formeente Christendom handler i alle Stykker gandske imod Guds Ord, og altsaa umuelig er paa den rette Vey, paa den smalle Vey, hvorpaa Christus og hans Apostler, og saa mange tusinde andre Guds Tienere og Børn i det gamle og nye Testamente har foregaaet os. Men en christelig Haandverkssvend er ikke dermed tilfreds, at han ikkun læser Bibelen og Guds Ord, men han tragter endog efter, under Bøn og Paakalse, at han ogsaa bliver en Ordets Giører, og at han selv i henseende til hans Hierte kan være et levende Brev, og hans gandske Levnet et Udtryk af Bibelen, saa at man i hans hele Vandel, Giøren og Laden kan see, at han ikke allene har Bibelen i Hovedet og i Kundskaben, men ogsaa i Hiertet. Derimod ere de arme forfængelige og jordisksindede Mennesker langt anderledes, og har en forvendt Bibel i deres Hierte, hvilket de ogsaa viser i deres Vandel, om de ogsaa giennemlæser Bibelen hvert Aar. Jeg har kiendt en Haandverksmand, en Mester, som gien-

91

71 nemlæste Bibelen hvert Aar, og han levede dog i Gierrighed og Uretfærdighed, og handlede lige imod det, som Bibelen foreskriver os. Og saaledes har ogsaa mange andre, ligesom denne Mand, vel Bibelen i deres Huse, i deres Hænder og Hoveder, men ikke i Hierterne, og kan desto meer paadrage sig Ansvar og dobbelt Straf, da de vel ere Ordets Læsere eller Hørere, men ikkr dets Giørere, og ikke fører noget helligt Liv og Vandel efter den hellige Skrift, som de berømmer sig af. Til saadanne siger vor Gud, som der staaer Jer. 3, 8. Hvorledes kan I sige: vi er vise og HERRSns Lov er hos os? endog see Skriverens falske Pen handler falskeligen. (Er det dog idel Løgn, hvad de Skriftlærde setter.) Thi de gjorde falske Forklaringer og Udleggelser over Skriften, ligesom alle omvendte Mennesker, omendsikiønt de og har den hellige Skrift for sig, ja vel og ere Lærere, saa forstaaer de den endnu ikke ret, men forklarer den saaledes, og trøster sig

saaledes dermed, at de kan blive i deres kiødelige Sind.

§. 30.

En christelig Haandverkssvend vil derfor ogsaa nu gandsike anderledes høytideligholde og helligholde HERrens Dag, end forhen: Naar andre gaaer i forfængelige Huse, i Drikke-, Spille- eller Dandse-Huse: saa vil han ikke allene gaae flittig i Kirken, men endog vel i andre Opbyggelses-Timer, ifald der holdes nogle paa det Sted, hvor han er, eller om nogle christelige Personer el-

92

72

lers kommer tilsammen, for fælleds og indbyrdes at opbygge sig med Guds Ord og Bønnen; eller, om han ikke finder saadanne Steder, saa vil han gaae hen i Stilhed, og for sig selv allene, i Eenru ved Skriftens eller en anden Bogs Læsning immer mere søge at opvekke og bestyrke sig, og altsaa ret hellige den gandske HERrens Dag. Og saa vil han heller ikke vide noget at sige af den saa kaldede frie Mandag efter Kiødet, men vil arbejde, eller om han intet Arbejde har; saa vil han og anvende saada Tid til sin Siels Frelse og Velfærd, henvende sit Hierte til GUD, udøse det i Bønnen for GUD, og saaledes gjøre sig en ret frie Mandag: efter Aanden. Og dersom han og i Ugen har nogen Tid og Ledighed, saa vil han og ret kiøbe saadan Tid, og i sær anvende den til. Bønnen, og udbede sig al fornøden Kraft, Naade og Viisdom, som han vel i Særdeleshed behøver, paa det at han kan vise og opføre sig ret viselig og ikke tage Skade ved saa megen Omgang med andre endnu forfængelige Mennesker, som han ikke kan undgaae. Han vil altsaa lade Bønnen, Hiertets Samtale og Omgang med Gud og hans Frelser, være sig den kierste og behageligste Forretning. Og saaledes vil han ved Guds Ord og Bønnen paa en Side være best betrygget for den onde Verden og al Sikkerhed, saavel som og paa den anden Side fra allehaande Afgang i Lærdommen, fra separatistiske og andre Vildfarelser, samlet og bevaret fra dem, som ophøyer deres Menigheder saa høyt, at de foredrager og giver dem Fortrin for alle andre

93

73 Guds Børn, og foregiver at man kan ingen andensteds blive saa salig som iblant dem.

§. 31.

En Haandverkssvend kommer jo paa mange Steder, og bliver ofte bekendt med allehaande andre opvakte Personer, men som og paa en eller anden Maade afviger fra Guds Ord, og dog foregiver, at de har sribet alvorligere, ivrigere og skarpere imod alt syndigt Væsen, og derfor vel endog afsondrer sig fra vor Kirkes Samfund, hvilket de i Særdeleshed gjøre, som ere indtagne af Dippels Skrifter, der maae velblive regnede iblant de allerskadeligste (†) Andre foregiver, at de fremfor alle andre ere ret evangeliske, da de ogsaa taler meget om Christi Blod og Vnnder, og allehaande øvelser, som i Særdeleshed falder i Sandserne, og i vore Tider har det meeste. Tilhæng og Indgang, og følgelig allerførst kan indtage de nyelig opvakte, og endnu uerfarne Haandverkssvende efterdi de har saa got et Skin og Anseelse. Og der er jo ogsaa mange gode Siels iblant dem, eller som ere dem hengivne, da de ikkun har antaget det gode. Jeg vil og advare enhver, at han ikke maae komme i Fjendskab med disse og andre vildfarende Personer, og saaledes ogsaa i Trette med

(†) De allerskadeligste, men og tillige daarligste Skrifter ere Edelmanns Skrifter, og man maae undres over, at der endnu findes Folk, som lader sig indrage deraf.

94

74 dette Partie, eller ikkun skielde paa dem, og tillegge dem allehaande Spotte-Navne; thi det er ikke Christi Sind. Meget mere skal vi lade vor Lemfældighed blive kundbar for alle Mennesker. Saadant fiendtligt Væsen og Skielden forbedrer heller ikke nogen vildfarende Siel, men bestyrker dem meget mere i deres Sag, og det bevarer ogsaa heller ikke en selv, som er saa haard og ukærlig, at han dog ikke kan blive indtagen. Thi Guds Aand maae dog straffe en for sasdant ukierligt Væsen, og han kan derved ikke komme til Rolighed. Og da kan han vel af Bestraffelsen for det findtlig vidrige Væsen, endelig gjøre en Slutning, som at de Folk ey fore Vild, og dog havde ret; derfor straffer just Guds Aand ham, og da kan han meget snart blive indtagen, naar de beegner ham kierlig, og snakker meget for ham om deres lettere og behagelige Vey, og hvorledes han da hos dem skal komme til Rolighed og være salig, at han immer skal være vel og vel tilfreds. Men han skulde ikkun ret forstaae Guds Aands Bestraffelse, at han ikkun nemlig lod sig gjøre ret løs og frie fra alt fiendtligt, ukierligt og haardt Væsen, men ikke billige deres heele Sag, og lade sig indrage af dem; og antage deres mange Slags Øvelser, Former og Formularer, eller besynderlige Talemaader; Thi derved opkommer et sekterisk Væsen, hvorved den ene uden Nød gjør sig mistænkt hos den anden, og anretter mange Slags Vildfarelse og Forvirring iblant Gemytterne. Jeg har merket, at saadanne sekteriske Tilhængere snart

95

75

holder sig for at være bedre end andre Guds Tie« nere og Børn, og dog vel ofre bliver letsindige, og ey gjøre sig nogen Samvittighed over det eller det, eller og ved deres engang antagne Principier og Foregivende, at det staaer immer vel til med dem, antager en affecteret Glæde og muntre Gebærder, og derved forfalder i Hyklerie. En Christelig Haandverkssvend har vel altsaa stor Aarsag til paa alle Steder, hvor han kommer frem, immer at væbne sig med Guds Ord og bede: O HERre lad min Gang være vis efter dit Ord, og lad ingen Uret herske over mig, hverken i Lærdom eller Levnet. Han trænger immer til og behøver at vandre i en hellig Frygt, og ikke at være sikker, men vogte sig for, at han ey skal blive forblindet ved et got Skin, og foretage noget imod Guds Ord, om del endog havde nok saa got Skin. Han bede altsaa om ret Kierlighed til Ordet og Bønnen, saa vil han, som meldt, best blive bevaret fra alle Afveye.

§. 32.

Men paa det at han kan blive bevaret fra al Sikkerhed og Verdens Forfængelighed, saavel som og fra al Afvigelse i Lærdommen, fra alle høye Sigtninger af Fienden: saa maae han, efter hans grundige Bod og Omvendelse, efter Omvendelsen fra de døde Gierninger, da ogsaa leve i daglig Anger og Bod, og paakalde HERren, at han immer bedre vil aabenbare hans indvortes Fordervelse for ham, og bringe ham til en ret Fattigdom i Aanden; Thi den immer bedre Kund-

96

76

skab om hans nok saa mange Misgierninger i hans onde Hierte, og den sande deraf kommende Fattigdom i Aanden vil standse og hemme al Sikkerhed og Letsindighed, og opvække og bevæge ham til immer større Alvorlighed, saa at han immer bedre skal rense sig fra sine Synder, og gaae frem med Hellighed i Guds frygt. Han vil da see, hvor meget han fattes endnu, og ikke staae stille. Han vil derfor immer bedre udgaae fra Verden, og skynde sig, at frelse sin Siel, og vil da gjerne høre paa og tage imod det Tilraab af der. Psalme Kæmp alvorlig, det 19, 20, 21, v.

Skynd dig og, saa kier du haver Salighedens Ærestand, Ud af disse Ulve-Graver, Og af dette Pølevand.

Skynd dig alt, hvad du kan løbe, Flye til Zoars trygge Roe; Tiden er det, du maae kiøbe, Riv dig løs af Verdens Kloe.

Intet hænge ved dit Hierte, Rør ey det forbudne Træe, At du ey din Haand skal sværte, sid ved Livsens Træe i Læe.

Denne immer større Kundskab om hans Fordervelse vil og drive ham immer mere til at vaage og bede, at han ikke skal falde i nogen Fristelse, og meget mindre falde gandske tilbage; thi naar han daglig opvekker sig selv i sind Anger og Bod, og daglig immer farer fort derudi, saa

97

77

er dette der beste Middel til at bevare ham fra Tilbagefald. (†)

§. 33.

Ved daglig Bod og Omvendelse og immer! mere Kundskab om sin Fordervelse og deraf rørende Armod og Fattigdom i Aanden, skal han og immer blive bedre bevaret fra alle forbemeldte Afveye i Lærdommen, fra al aandelig Hovmod og høye Indbildninger, og ikke flyve saa høyt, men meget mere ikkun immer gaae bedre freist i den sande Hiertens Ydmyghed, immer meer ansee sig som den elendigste og fattigste Synder, og derfor heller ikke give de høye Aander, de høyt flyvende Siele Gehør, ikke sette sig op oven for andre, men heller sette sig paa den inderste Skammel og Benk, ja som den salige Arendt skriver, bøye sig efter sin fordervede Natur under alle Creature. Naar han i daglig Bod og Omvendelse lærer immer bedre at kiende sit onde Hierte, som den giftige Kilde til alt Ondt, saa vil han ikke troe det forhen bemeldte Partie, som foregiver, al der ingen Synd er meer i Hiertet, men ikkun i Kiødet. Men de vide ofre ikke selv, hvad de siger eller skriver. Mange iblant dem holder ikke de første

(†) Jeg har udgivet et lidet Skrift, som handler om forneden Advarsel og lagttagelse for Affald og Tilbagefald; dersom han vilde læse det, kunde samme og tiene ham til at bevares fra at falde tilbage igjen.

98

78

Bevægelser og Tilskyndelser i Hiertet for Synd, naar de ikke gandske samtykker derudi. Men det er og bliver dog altsammen Synd, og er ogsaa i sig selv fordømmeligt, hvad der endog ikkun stiger op i Hiertet, naar der er ikke fuldkommen overensstemmende med den hellige Guds Lov, omendskiønt der ikke bliver tilregnet alle Troende til Fordømmelse, da han ikke samtykker derudi, og altsaa ikke lever efter Kiødet, eller ikke lader Kiødet herske. Imidlertid nedbøyer dog den mindste syndige Bevægelse i Hiertet hannem, og han fornemmer vel endog en gudelig Bedrøvelse derover, og er derfor ikke immer saa strax igien glad og trøstet. Men det skader ikke, men bevarer fra Udskeyelse Sikkerhed og aandelig Hovmod, og driver desto meer til Christum, som er kommen, for at trøste alle Bedrøvede, de Bedrøvede i Zion. Og derfor er saadan en Bedrøvelse en Vey til en sand reen Glæde, som ikke udskeyter. Men det Foregivende, som at der ingen Synd skulde være meer i Hiertet, da man ikke agter de første syndige Bevægelser i Hiertet for Synd, dette Foregivende, siger jeg, og denne vildfarende Meening, er maaskee hos mangen en Aarsag til, at de immer ere eller synes at være saa glade, og tænker, at de allerede her ere saa salige fremfor andre. Alen denne Glæde kan falde ud til megen Udskeytelse og Letsindighed, og vel være en Vey til, at de i Nødens og Anfægtelsens Tid, hvoraf de for nærværende Tid intet ville vide, kan geraade i desto større Bedrøvelse og Angst. I der mindste er det ikke

99

79 den Vey, hvorpaa vi indgaaer med megen Trængsel i Guds Rige, paa hvilken Christus og hans Apostle er gaaet. Og skulde de og virkelig her være mere glade, og derfor holde sig for saligere: saa skal dog de, som her gaaer hen under deres Elendigheds Følelse i allehaande bedrøvelse, og har megen Anfægning, hisset være saligere i den salige Ævighed.

§. 33.

Videre er Troens bestandige øvelse høystfornøden for en christelig Haandverkssvend, saavel som for andre Christne, ja der Allerfornødentste, naar han vil blive bevaret fra al Affald og fra al Afvigelse ihenseende til Lærdom og Levnet: Troen paa den for os døde, mm og opstandene Frelser er Hovedsagen ved den sande Omvendelse, og saaledes er den ogsaa Hovedsagen ved den daglige Bod og Fornyelse, og i hele Christdommen. Satan anfægter derfor og Troen allermeest, efterdi han veed, at vi ikkun i Troen redder vore Sieler, i Troen overvinder alt ondt, alle Fiender, og ikkun allene i Troen kan ville og udøve alt got, da vi ved Troen faaer Kraft af Christum, ja tager ham selv ved Troen i vort Hierte, og derfor jo gandske vift nok overvinder alt, naar vi har Christum i Hiertet. Derfor hedder det jo i Joh. 4, 4. Børn lille! I ere af GUD, og have overvundet dem; thi den, som er i eder, er større, end den, der er i Verden. Og derfor hedder ogsaa Troen den Seyer, som haver overvundet Verden. Troen bevarer os best fra

100

80

af Sikkerhed og Forvovenhed, i den sande Hjerters Ydmyghed og Fattigdom i Aanden. Thi i Troen anseer man sig immer i sig selv, som en arm Synder, som et for sig selv gandske afmægtigt Menneske, og tager derfor immer i saadan Troe allene sin Tilflugt til Christum, vor Syndeforsoner, søger immer ikkun troende at rense sig i hans Blod, og at indklæde sig i hans Retfærdighed, og altsaa ikkun immer at blive funden i Christo og i hans Retfærdighed. Man søger allene sin Salighed i Syndernes Forladelse, og delte altsammen holder os i den sande Ydmyghed og Fattigdom i Aanden. Da gaaer man ey paa allehaande høye og egne besynderlige Veye, men udtommer sig immer meer fra al Uretfærdighed, fra al sin egen Retfærdighed, og søger i alting allene at hænge ved Naaden, og roser sig ikke af noget uden af Christi Kors, af hans dyre Blod og hans Vunder, som Paulus Gal. 6, 13. Men der være langt fra mig, at jeg skal rose mig, uden af vor Herres Jesu Christi Kors formedelst hviken Verden er mig korsfæst og jeg Verden.

Min Ære og Roes i de Vunder er grundet. Som Jesus paa Hænder og Fødder har fundet. Jeg christelig deri mig svøber i Live,

For salig omsider i Døden at blive.

Denne Troe bevarer os og allerbest fra det os paa nye anfaldende kiødelige sikkre Verdens Sind, fra al Kierlighed til Verden; thi Troen staaer immer i Kamp med Verden, mod det sik-

101

81 kre, jordiske kiødelige Verdens Sind, efterdi den er den Seyer, som har overvundet Verden; Troen er immer bevæbnet og i Gevær, thi den har fra Begyndelsen til Enden, Verden, Satan og Kiødet til Fiender. Den er derfor aldrig sikker og sorgløs, og nedlegger aldrig sine Vaaben. Men Troen bevarer derfor os fra Verdens Kierlighed, fordi den i Christo har Fred, Glæde og saadant Gode, som langt, langt overgaaes al Verdens Kierlighed. Derfor kan den let fornægte denne Verdens Gods og Ære, fordi den finder noget bedre i Christo, end hele Verden kan give den.

Troen er en fast Tillid, at man ikke tviler,

Men i Christ vor Frelser blid, roligen sig hviler. Troen er den sterke Haand og det trygge Anker, Som fra Jesu, Gud og Mand ingenlunde vanker.

Troen sønderbryde kan Dievlens gloende Pile; Troen lader ingen Mand i sin Synd fortvile Troen ved sin Frelsers Blod stiller HERRens Vrede, At en Synder i sit Mod finder Trøst og Glæde.

Troen til den HERRe Christ Verden overvinder, Og forsager Kiødets Lyst, hvilken snart forsvinder, Troen udi Angst og Nød fast ved JESum hænger, Og til Gud i Liv og Død sig igiennentrænger.

Men Troen bevarer og fra al Forsagthed og slavisk piinlig Frygt og Urolighed; thi Troen gjør retfærdig, og bringer ogsaa Fred i Hiertet, som det hedder Rom. 5, 1. Derfor, da vi ere retfærdiggjorte af Troen, have vi Fred med GUD ved vor HERRe Jesum Christum. Anseer vi os i Troen som gandske retfærdige saa

102

82 vi jo visselig Fred og Rolighed, og tør ikke ved at frygte for nogen Straf eller nogen Ulykke, som det hedder Es. 53, 5. Straffen laae pas ham, at vi skulle nyde Fred, og vi have faaet Lægedom ved hans Saar. Og derfor bliver en chrisielig Haanvverkssvend ved saadan Fred bevaret, ihenseende til sit Hierte og Sind, og maae omhyggelig vogte sig, at hans Fred ikke skal blive forstyrret; thi han kan snart merke, hvad der vil forstyrre den, og beder da strax om Forladelse; og aftroer det snart altsammen i Christi Blod, som vil gjøre ham en ond Samvittighed, og betage ham sin Siele-Roe. Og derfor lader heller ikke de vildfarende Siele indtage sig, som geraader paa mange Afveye og afsondrer sig, som de der ikke gandske og allene søger al deres Frelse og Salighed, deres Roes og Ære i Christi Blod, Vunder og ævige Retfærdighed; thi han veed, han ikke i nogen Ting kan finde den Roe og Fred, der endogsaa bestaaer i Døden og for Guds Dom, undtagen naar han immer bliver funden i Christo, og antager hans Blod, som hans eneste Løspenge, og daglig vasker og renser sig dermed, eller laver sit Hierte besprænge dermed, og indhyller sig gandske i Christi Retfærdighed, som sit deylige Klædebon. Ved saadan stedsevarende Troens øvelse, ved saadan bestandig Bliven i Christo og hans Blod, hans Vunder og hans Retfærdighed, skal han og allerbest blive bevaret fra alle dem, som roeser sig af, at de fremfor alle andre glæder sig ved Christi Vunder, og har dog derhos deres

103

83

egne besynderlige øvelser og Opsetninger, hvorved de adskiller sig fra andre, endog ret evangeliske Guds Tienere og Børn, og ville derfor bringe ham i deres særdeles Samfund; thi han tænker da og i henseende til det, som maaskee endda kan eller skal; være det beste: hvorfor behøver jeg at lade disse Siele indtage mig ved deres født klingende Evangelium, da de lover mig megen Rolighed, Fred og Salighed. Jeg har jo forhen allerede troende antaget det sande uforfalskede Evangelium, samt og erfaret dersom en Guds Kraft, til at gjøre alle dem salige, som troe. Jeg veed jo, at jeg er retfærdig i Christo, ja overalt skiule og beklædet med Christi Retfærdighed, eller at jeg har alle mine Synders Forladelse i hans Blod, og saa har jeg og Fred og Rolighed i Sielen, følgelig behøver jeg ikke først at søge Rolighed og Fred ved disse Siele, hos hvilke der dog tillige med det gode og rigtige, som de har, findes og meget urigtigt, i Særdeleshed, at mange omgaaes saa lidet med Guds Ord ja vel endog kalder mange retskafne Guds Tienere og Guds Børn Bibelchristne, fordi de selv flittig læser Bibelen og recommenderer andre at læse den ret flittig, ikke at tale om, at man vel maae befrygte, at der hos mangan en iblant dem maatte være en falsk Rolighed og Glæde, da de roeser sig meer af en bestandig uafbrudt Glæde end de virkelig erfarer, idet de vel foregiver, at de immer ere glade og vel tilfreds, hvilket dog, som meldt, kan hos mangan en være en Letsindighed, og komme af Mangel paa

104

84 Kundskab om deres onde Hierte, eller hos nogle vel endog være et forstilt Væsen, og, som allerede er sagt, affecteret og blot antagen Glæde. Den rette Troe er immer i Kamp og Strid, og har ikke stedse en glad, sød og behagelig Fornemmelse, men er endog ofte uden saadan sød Følelse, eller har vel endog en gandske vidrig Fornemmelse, da han troer det, som Ordet siger, omendskiønt han ikke strax fornemmer det, eller vel endog føler der, som er tvertimod, og dog alligevel troer og forladet sig mere paa Ordet, end paa sit Hierte.

Endskiønt det lader som han dig ey vil antage;

Du dog derover en forsagt forstrekkes maae.

Thi hvor han findes meest, han tidt ey vil opdage.

Men holdt dig til hans Ord, som ævig fast skal staae.

Ja, om dit Hierte selv end synes dig modsige;

Du dog ey grue maae, og ey fra Ordet vige.

§. 35.

Naar nu en christelig Haandverkssvend staaer i daglig Bod og Troens Øvelse, og antager JEsom som sin eneste og egen Retfærdighed i Troen, saa antager han ham og ved samme Troe som sin Helliggjørelse, som sit Forbillede, og søger at efterfølge Christum, ligesom han og just har givet ham et Forbillede og en Forskrift at gjøre og lide, med sit Levnet og Lidelse, saa at han skal efterfølge ham og gaae i hans Fodspor. Da bliver han bestandigt Christo Jesu, ligesom Christus er hans Retfærdighed saavelsom og hans Helliggjørelse, trænger immer bedre ind i hans Samfund, at han

105

85

kan blive ret inderlig forenet med ham, saa at han er i Christo og Christus i ham. Da bliver han allene hængende ved Christum, og hænger sig ikke til et eller andet Menneske eller Menighed, og lader sig ikke danne efter andres Former, eller søger snart at gjøre andre alting efter, men prøver alle Ting, om det stemmer overeens med Guds Ord og Christi Forbillede, om det ligner hans Ydmygheds, Sagtmodigheds og Lemfældigheds Billede. Christus har for Exempel immer værget sig med Guds Ord, ham efterfølger han ogsaa derudi, og væbner sig immer med Guds Ord, lader sig altsaa ikke indtage af Verden igien, som vis henvise ham til de eller de gamle vedtagne Sædvaner, saasom der særdeles iblant Haandverkssvende ere mange gamle syndige Sædvaner og Skikke, siom gandske vist er imod Guds Ord, og Christi Forbillede og Exempel; derfor seer han stedse paa Christi Ord, Forbillede og Exempel, og tilspørger sig selv ved alle Ting: Har og vel min Frelser gjort saaledes, eller skulde han vel gjort saaledes, om han var i dit Sted? Han bliver da derved bevarer fra mange Synder. Han vil heller ikke følge de høytflyvende Siele, som enten vel gandske separerer sig fra det guddommelige Ords Anhørelse, eller dog ellers ikke har meget at bestille med Guds Ord, thi derved skulde han ikke allene ophøye sig over Apostlerne, men endog over Christum selv, som den der fra Ungdom af var vant til at høre Guds Ord i Synagogerne, og siden ved Fristelse af Satan immer

106

86 væbnede sig med Guds Ord, og værgede sig dermed, da han dog efter sin Almagt havde kundet bortvise han, med et Ord. Den salige Johan Arndt siger: Christi Lidelse kan lære os alle Ting, og saaledes er det og i Sandhed, derfor maae en christelig Haandverkssvend immer have Christi hellige Levnet, saavelsom og hans ustyldige Lidelse for sine Øyne; thi Christus har i sær efterladt os et Forbillede i hans taalmodige Lidelse, at vi skulle efterfølge Hans Fodspor i hans Taalmodighed, Sagtmodighed, Ydmyghed og Lemfældighed, og derfor ikke skielde igien, naar vi bliver skielde, ikke betale Ondt med Ondt, men lade vor Kierlighed og Lemfældighed blive aabenbare for alle Mennesker, samt elske vore Fiender.

§. 36.

En christelig Haandverkssvend vil nu og i Troe og Kierlighed og i Christi Efterfølgelse føre sit hele Kald gandske anderledes, end tilforn. Han vil bevise al Flid og al Trostab derudi. Og da der gaaer megen Utroskab og megen Uretfærdighed for sig ved mange Haandverker, endogsaa iblant Svendene, og Een ofte bliver henreven med, saa skal og vil dog nu saadan Een, der har afstaaet fra al Uretfærdighed, og grundig har omvendt sig, slet ikke mere være utroe i noget, ikke fordre meer, end han har udlagt og der har været fornødent, saavelsom og gjøre dueligt Arbejde,

107

87 og ikke forfordele eller fornærme noget Menneske. Og omendskiønt andre af hans Medsvende gjøre det, saa vil han dog ikke gjøre saaledes, om han endog skulde lide nok saa meget af dem. Og saaledes vil han derved være og skinne som et Lys for sine Medsvende, for sin Mester og Herre, og for alle andre, som han har med at gjøre, og vil en allene intet gjøre med, ingen Uretfærdighed begaae som andre, men meget mere i Kierlighed straffe, advare, formane dem til at afstaae derfra. Endskiønt hans retfærdige og ustraffelige Levnet og Vandel vil udrette og finde meer Indgang, end al Formaning og Beskaffelse. Thi omendskiønt ogsaa mange hader og forfølger ham derfor, at han endog ikkun ved sin Vandel og sit Levnet immer straffer deres Uretfærdighed og andre Synder, og opvekker deres Samvittighed: saa kan det dog vel ogsaa engang gjøre et got Indtryk hos en eller anden uretfærdig Mester og Svend. En ret grundig omvendt og christelig Haandverks-Svend, i Særdeleshed i det Huus, hvor han opholder sig, er et ret Exempel for alle dem, som ere i Huset, være sig Mester eller Herre, Mesterinde, Børn og Læredrenge, og i Særdeleshed for hans Medsvende, saa at de kan see, paa ham og hans hele Vandel, hvad der hører til den, sande Christendom, og at samme ikke allene er fornøden, men endog muelig. Det kan ofte have mere Eftertryk og finde meer Indgang, end om de endog af Lærere hørte mange

108

88 gode Formaninger og Lærdomme. Thi gode Exempler udretter ofte meer, end de beste Lærdomme.

§. 37.

En christelig Haandverkssvend skal paa alle sine Reyser og Vandringskab heller ikke forglemme immer at lade sig lede og føre af HERren selv, og paakalde ham, at han ikke skal reyse eller vandre nogensteds hen efter egen Villie eller i urene Hensigter, men ikkun til sadanne Steder, hvor der kan være tienligst og meest velsignet for ham. Han vil og skal ikke see saa meget paa stor timelig Vinding, som han maaskee paa mangt et Sted og i mangt et Land kunde have større og mindre, men han vil og skal fornemmelig see derpaa, hvor han kan vinde noget for sin Siel, hvor han kan sinde retskafne Gudstienere og Gudsborn, ved hvilke han kan blive opbygget og bestyrket. Hans daglige Suk vil derfor være: Ak GUD! før du mig her allene saa længe jeg skal være paa Jorden at jeg dig maae tiene, og at mit Levnet dig maae ære. Lad mig ey uden dig til noget Sted hengaae, at Verden mig ey skal paa Syndens Veye faae! Der bliver ham ofte mange Veye viste, og mange Forslag giorte, og han kan derfor lettelig geraade og falde i allehaande Fristelser og Anfægtninger, eller dog afvige enten til høyre eller venstre Side. Han lever derfor i en hellig Frygt og Aevaagenhed, han vaager og beder derfor desto mere, at naar han bliver anfægtet og fristet,

109

89 han da ey skal afvige fra den rette Vey og tage Skade. Jo meer han selv frygter sig derfor, og jo meer han immer vaager og beder, og ikkun immer meer giver Agt paa Guds Øyevink, samt ihenseende til alle Gange og Skridt ikkun lader sig lede og føre af ham, jo meer bliver han gandske vist bevaret fra al Fare, og bliver ret salig ført og ledet, saa at alle hans Gange og Trin, da HERren fører og leder ham, skal dryppe og flyde over af lutter Fedme, af lukker Velsignelse for hans Siel, og alle hans Veye skal gaae til Himmelen, (*)

§. 38.

Men derfor skal og en christelig Haandverkssvend da bede og sukke desto mere, og ikkun lade

(*) En christelig Haandverkssvend kommer viidt og bredt omkring i Verden, til adskillige Lande og forskellige Steder, hvor han allevegne seer sig omkring efter retskafne Siele, og gjør sig deelagtig i alt det gode, som han finder hos dem, og søger at opbygge og styrke sig ved dem. Men han søger og paa alle Steder at være andre Siele til Opvekkelse og Opbyggelse med Ord og Levnet, i det han bekiender HERrens Ravn og viser hvad HERren har gjort imod ham; og saaledes kan Guds Ord og Sanhed ofte komme viidt ud ved sadanne christelige Haandverkssvende, og de kan være rette Guds Sendebud og udrette meget got.

110

90 sig føre og lede af HERren, naar han tænker til at sette sig ned og vil blive Mester. Han skal paakalde GUD, at han vil selv udsee den rette Tid og det rette Sted for ham, hvor det skal see, i hans Fæderne-Land eller i fremmede Lande. Thi det er ikke ligemeger, om han boer paa et eller andet Sted, og han skeer ikke allene derpaa, hvor han kan vente meest i det Timelige og Legemlige, men hvor det er tienligst og best at være for ham ihenfeende til hans Siels Velfærd. Og det veed HERren best. Derfor paakalder han ham ogsaa, at han selv vil føre ham saaledes, som er tienligst og best for ham, ja som han har forjættet i Ps. 25, 12. Hvo er den Mand, som frygter HERren? Han skal undervise ham paa den Vey, han skal udvælge. Den Bey, som er den allerrigtigste og lige Vey til Himmelen. Og da en, som bliver Mester, ogsaa behøver en Medhielperinde: saa vil han og derfor i Særdeleshed alvorlig paakalde GUD, at han selv vil anvise ham saadan en christelig Person, som kan være ham en sand Medhielp følge med ham til Himmelen, og han vil i den Henseende see mere paa sand Guds frygt end pag andre Ting.

111

91 Tillæg

jeg har spurgt en og anden christelig Haandverkssvend, hvad en Haandverkssvend best kunde bruge til sin Opvekkelse eller Bestyrkelse og Underviisning: saa har Een givet mig følgende korte Optegnelse, som jeg altsaa vil her meddele; efterdi denne christelige Mand har skrevet det af egen Erfarenhed, og det er overeenstemmende med Guds Ord.

Hvad for stor Velsigelse og Nytte, en Haandverkssvend kan skaffe, naar han af gandske Hierte omvender sig til Gud.

For det første.

Naar han er paa Reyser eller sit Vandringskab, faaer han mange Slags Reyse-Kamerarer, og da vil en christelig Haandverkssvend ikke forglemme eller forsømme at sukke til GUD, at Hans gode Aand vil lære Ham, at tale et Ord til disse Kamerater, som kan være dem nyttigt, i sær naar der og falder ham et bibelsk Sprog

112

92 ind, eller noget andet som Gud har nedlagt hos ham. Og da kan han ofte skaffe stor Velsignelse, saa meget mere, som Haandverkssvende sielden hører noget got af andre paa deres Reyser, og ere derfor maaske vel desto mere opmerksomme, naar de saa gandske uformodentlig paa deres Reyse hører Een at tale saa opbyggelig, og bliver underviiste af ham, hvorledes de ret skal anstille deres Reise til Himmelen. Thi Mennesker tænker i Almindelighed, at det hører ikkun Præsterne til, at vise en Veyen til Himmelen.

For det andet.

Naar en Svend kommer i Arbeyde, saa maae han være meget forsigtig, og kan da snart merke, hvorledes Mesteren og Mesterinden er sindet, eller og hvorledes de andre Svende ere beskafne, og paa hvad for Veye de gaaer. Han har derfor Aarsag til at flye hen til GUD og væbne sig med Bønnen, at Jesu Kierligheds Luer ikke skal udslukkes i hans Hierte, men maae være og blive et klart skinnende Lys; thi Verdens Tillokkelse er ofte meget stor, og den gjør ofte

113

93

meget af en Svend, i sær naar han har lært sit Haandverk got, og bliver gierne brugt, i sær naar man kan lide ham got. Det er derfor en høyst fornøden Erindring, al man ikke indlader sig i de af Verden tilladte og af den saa kaldede Middelting, saasom Spil, Dands og andre deslige Ting, ellers kan man meget snart blive efterladt i det Gode, ja endelig tabe alt det gode igien. Verden holder meget for tilladeligt og ikke for at være syndigt, som dog for GUD seer gandske anderledes ud. Alt det er da Synd, som jeg ikke kan gjøre til Guds Ære og i Jesu Navn, og derhos love og takke ham, samt bede til ham. Men alt dette kan man gandske vist ikke gjøre ved Spillebordet eller paa Dandsepladsen, og altsaa er der Synd.

For det tredie.

Man samles hver fjerde Uge, som er sædvanligt og Ordenen medfører. En christelig Haandverkssvend søger ikke at sønderrive denne Orden, men giver og gjør det, som han bør, dog gjør han ikke Misbrugene med, men viser, at han

114

94 intet Behag har eller finder i alle saadanne Ting og Misbrug, og gaaer strax bort igien fra Kroen, naar han har givet det, som han skal give; og da skeer det vel, at førend Een falder til dem, saa maae de falde til ham, ligesom det ved Guds Naade vel er lykkedes for Een. (Dette skriver ogsaa denne christelige Mand af egen Erfarenhed:) Der skal ogsaa mange falde til ham, og han ikke falde til dem. Og derfor maae ingen christelig Haandverkssvend gjøre de gamle Sædvaner og Misbruge med, naar de ere syndige, om de endog vare nok saa gamle og havde nok saa længe været i Brug. Thi gamle Vedtægter og Sædvaner undskylder intet for GUD. Synden er jo ogsaa meget gammel, og har været i Brug fra Adams Fald i Paradis, men derfor skal man ikke lade den Herske eller have sin Villie. Til saadanne, som beraaber sig paa Vedtægters og Sædvaners Alderdom, raaber Skriften: Lader der gamle være ude af eders Mund. Derfor siger Luther: Sædvane, gammel Vedtægt, Lands-Sæder og Viis, som Folk trodser paa og siger: Eya kiere! den gamle Viis og Skik er den beste: vore For-

115

57 fædre har heller ingen Narre været, er at pukke imod Guds Ord, ret ligesom han ikke maatte forandre eller fornye Skikke.

For det fjerde.

En christelig Haandverkssvend kan give sine Medsvende et ret got Exempel. I Stedet for at andre verdsligsindede Svende løber om Søn- og Hellig-Dage paa allehaande utilladelige Steder: saa gaaer Een som i Sandhed er omvendt til GUD og den HERre Jesum, flittig i Kirken og til de Steder, hvor Han kan høre Guds Ord. Han forstiller sig ikke, behøver og bruger heller ikke at hænge med Hovedet, eller undsee sig og være hange, men kan see alle frit under Øyne, og kan sige i sit Hierte: Er GUD med os, hvo kan da være imod os? Ak ja, om al Verden var imod ham, bespottede og forhaanede ham og havde Mishag i ham: saa kan han dog være trøstig og frimodig, naar han ikkun veed, at GUD er hans i Christo forsonede naadige SUD og Faher, og hans Giernmg tækkes og behager GUD

116

96 I Christe. Da hedder det: Om jeg ey tækkes Mennesken, det kan mig intet skade, naar jeg kun haver Gud til Ven, og slaer udi hans Naade. ENDE.